

Dr. Nagy Bálint Zsolt – Szász Levente

III. Kolozsvári metropoliszövezet vállalati szférájának jövedelmezőségi mutatói¹

III.1. Általános helyzetkép Kolozsvár gazdaságáról és vállalkozásainak ágazati megoszlásáról

III.1.1. Bevezetés

Kolozsvár és a Kolozsvár metropoliszövezet gazdasága a társadalmi-politikai rendszerváltások igen sok jegyét viseli: a 20. század elején és a két világháború közötti piacgazdaságban létrehozott ipari létesítményeket az 1945-től 1989-ig tartó tervgazdasági irányítás megsokszorozta gazdaságilag ésszerűtlen irányvonalak mentén.

Az 1989-es rendszerváltást követő évtizedben az általános gazdasági visszaesés, a korábbi ipari struktúrák lassú felmorzsolódása, kiürülése volt jellemző. Az újonnan érkező közvetlen külföldi működőtőke beáramlás csupán a 2000-es évtől kezdte el éreztetni hatását. A beruházások terén is tapasztalható volt a román gazdaság átmeneti időszakának számos jellegzetessége: a fontos ipari létesítmények hanyatlását, az ott dolgozó széles tömegek elbocsátását követően igen későn, a rendszerváltás után csaknem egy évtized elteltével kezdtek megmutatkozni a piacgazdaság hatékonysági kritériumai szerint létrehozott új beruházások.

A 2000-es évek gazdasági fellendülésének mozgató rugói az ipari parkok, a szolgáltatási szektor és az ingatlanpiac rendkívül gyors ütemű növekedése. Összességében Kolozsvár gazdasága jelenleg komoly lépéseket tett az ipari gazdaságból a szolgáltatások által dominált gazdasághoz vezető úton. Az ipari tevékenységeken belül is kiemelkedő súllyal van jelen a magas szakosodású feldolgozóipar, a szolgáltatásokon belül pedig a pénzügyi szolgáltatások és a kereskedelem.

¹ Dr. Nagy Bálint Zsolt adjunktus, Szász Levente Ph.D. hallgató Kolozsváron a Babes-Bolyai Egyetemen

A jelen tanulmányban a Kolozsvár metropoliszövezet gazdasági hajtóerejének számító vállalati szférát igyekszünk górcső alá venni. Az övezet Kolozsváron kívül 17 szomszédos községet tartalmaz, de néhány ipari és turisztikai létesítmény kivételével a gazdasági hozzáadott érték túlnyomórészt Kolozsváron termelődik. A gazdasági tevékenységek szakosodása szerint elemezve a metropoliszövezet egyes településeinek domináns gazdasági tevékenységei a következők:

- Kolozsvár (feldolgozóipar, pénzügyi szolgáltatások, kutatás-fejlesztés, kereskedelem);
- Apahida, Dezmér (Kolozsvártól keletre): az általános tendencia az ipar és a szakosodott mezőgazdaság (zöldségtermesztés);
- Szászfenes, Gyalu (Kolozsvártól nyugatra): szolgáltatások (elsősorban kereskedelem és turizmus);
- Kajántó, Borsaujfalu (Kolozsvártól északra): mezőgazdaság
- Bács, Egeres (Kolozsvártól észak-nyugatra): szakosodott ipar és mezőgazdaság;
- Tordatúr, Kolozs (Kolozsvártól délre): általános turizmus és gyógyturizmus.

2008 júniusában 25 794 aktív vállalat és kereskedelmi társaság volt bejegyezve Kolozsváron. Ezen vállalatok körében a leggyakrabban előforduló tevékenységi kör a kereskedelem és szolgáltatások (76,77 %). Hasonló tendenciát tapasztalunk a teljes metropoliszövezet szintjén is: a kereskedelem és szolgáltatások tevékenységű kis- és középvállalkozások (kkv-k) 75,91%-ot képviselnek az összes metropoliszövezetben bejegyzett kkv-kon belül. Őket követik jelentős távolságban a feldolgozó- és kitermelőipar vállalatai (12,55 %) és az építőipari vállalatok (10,34%). Utolsó helyen találjuk a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat területeken tevékenykedőket (1,21%).

A legjelentősebb, romániai tőkével létrehozott kolozsvári alapítású sikeres vállalatok közül illusztratív céllal kiemeljük a következőket: Terapia (gyógyszeripar) Brinel, Intend Computers (számítástechnika) Ardaf (biztosítás), Banca Transilvania csoport (kereskedelmi bank és biztosító) Farmec (kozmetikumok), Jolidon (fehér-

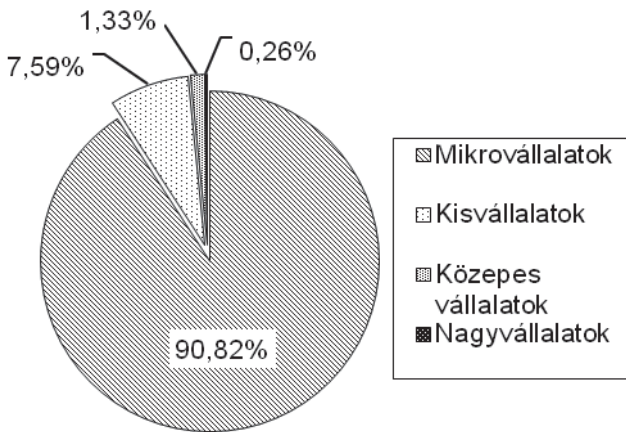
nemű), Napolact (tejipar) és Ursus (sörgyár), Prodvincialco (szeszesitalgyártás), Sinterom (gépkocsialkatrészek), Armătura (csapgyártás, fémfeldolgozás), Sanex (kerámiaipar). Ezen cégek termékeit továbbra is helyi márkaként érzékelik a fogyasztók, bár sokat közülük már multinacionális nagyvállalatok vásároltak fel.

III.1.2.A vállalatok méret- és tevékenységi terület szerinti megoszlása

A kutatásunk során a Kolozsvár metropoliszövezetben bejegyzett közel 23 500 vállalkozás hivatalosan bejelentett adatait használtuk fel. A rendelkezésünkre álló adatbázis a 2007 decemberéig bejegyzett vállalatokra vonatkozik és a Kárpátia Magyar-Román Kereskedelmi és Iparkamarától származik (a továbbiakban: Kárpátia MRKIK).

A vállalkozások méret szerinti besorolását a jelenleg is hatályban levő, romániai kis- és közepes vállalkozásokra vonatkozó 346/2004-es törvény és az azt kiegészítő 27/2006-os kormányrendelet kritériumai alapján végeztük el. Ennek megfelelően a metropoliszövezet vállalkozásait négy csoportba sorolhatjuk: mikro-, kis-, közepes-, valamint nagyvállalatok. A metropoliszövezet vállalkozásainak méret szerinti besorolása jól illeszkedik az országos átlaghoz, a besorolás eredményeit az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

1. ábra. A metropolisövezet vállalatainak megoszlása méret szerint (2007)

	Alkalmazottak száma	Üzleti forgalom (ÜF) és eszközállomány (E)	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag
Mikro-vállalatok	10-nél kevesebb	Legalább az egyik kevesebb, mint 2 millió euró	21 285	90,82 %	92,88 %
Kis-vállalatok	10 és 49 között	Legalább az egyik kevesebb, mint 10 millió euró	1 780	7,59 %	5,32 %
Közepes vállalatok	50 és 249 között	ÜF < 43 millió EUR, vagy E < 50 millió EUR	312	1,33 %	1,53 %
Nagyvállalatok	250 és fölötté	-	60	0,26 %	0,27 %

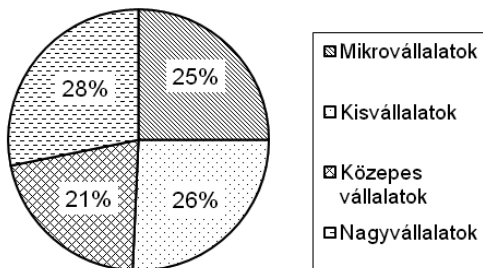
* Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A táblázatban az alkalmazottak száma oszlopban a vállalatok által bejelentett személyszám éves átlaga szerepel, amely a vizsgált vállalkozások jelentős hányada (31,54%!) esetén nulla. Az üzleti forgalom és az eszközállomány nagyságára vonatkozó kritérium alapján ugyanakkor ezen vállalatok mindegyike a mikrovállalkozások kategóriájába sorolható be.

A bejelentett alkalmazottak megoszlását az egyes vállalat-kategóriák között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti.

2. ábra. A metropoliszövezet alkalmazottainak megoszlása az egyes vállalatfajták között (2007)

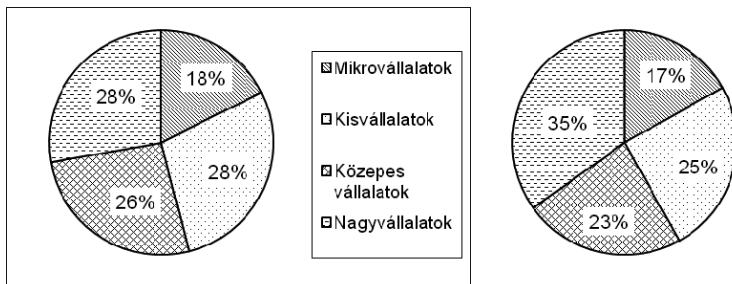

	Összes alkalmazott (fő)	Átlagos létszám (fő/vállalat)
Mikrovállalatok	34 881	1,64
Kisvállalatok	35 825	20,13
Közepes vállalatok	29 438	94,35
Nagyvállalatok	39 260	654,33
Metropolisz ÖSSZESEN	139 404	5,95

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Eltérő megoszlást mutat a különböző méretű vállalatok hozzájárulása a metropoliszövezet összes vállalkozása által generált üzleti forgalomhoz, valamint teljes árbevételhez. A teljes árbevétel az üzleti forgalmon felül a rendkívüli üzemi bevételeket, valamint a pénzügyi bevételeket is tartalmazza. A jelentős eltérést az üzleti forgalom és a teljes árbevétel között a vállalatok túlnyomó többségében a nagymértékű pénzügyi bevételek okozzák, különös tekintettel a pénzügyi tevékenységet folytató intézmények (bankok, biztosító társaságok, befektetési társaságok, nyugdíjalapok stb.) bevételeinek jellegére. A metropoliszövezet realizált üzleti forgalmának, illetve teljes árbevételének megoszlását a méret szerinti vállalat-kategóriák között az alábbi ábrák tartalmazzák.

3 ábra. A metropoliszövetet üzleti forgalmának (bal) és teljes bevételének (jobb) megoszlása vállalatméret szerint

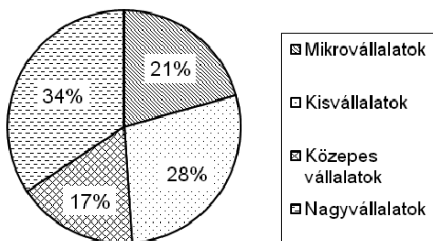

	Üzleti forgalom (ezer RON)	Teljes árbevétel (ezer RON)
Mikrovállalatok	4 098 414	4 735 819
Kisvállalatok	6 615 821	7 024 962
Közepes vállalatok	6 100 820	6 525 914
Nagyvállalatok	6 476 358	9 793 925
Metropolisz ÖSSZESEN	23 291 413	28 080 620

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Hasonló szerkezetben vizsgálhatjuk az egyes vállalat-kategóriák hozzájárulását a metropoliszövetetben képződő bruttóprofit-tömeghez, ahol a legnagyobb részesedést továbbra is a nagyvállalatok generálják. Az árbevétel arányos nyereséget (bruttó profit / teljes árbevétel) tekintve viszont eltérő eredményhez jutunk, mely szerint átlagosan a mikrovállalkozások képviselik a legmagasabb jövedelmezőségi lehetőséget.

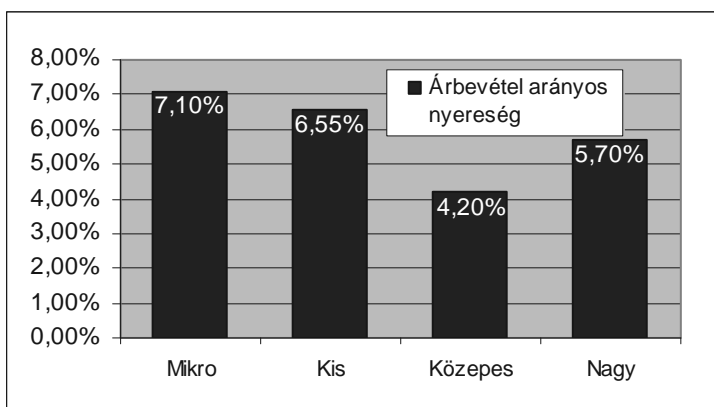
4 ábra. Az eltérő méretű vállalatok hozzájárulása a metropoliszövezet bruttó nyereségéhez

	Bruttó profit (ezer RON)
Mikrovállalatok	336 161
Kisvállalatok	459 979
Közepes vállalatok	274 114
Nagyvállalatok	558 604
Metropolisz ÖSSZESEN	1 628 858

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

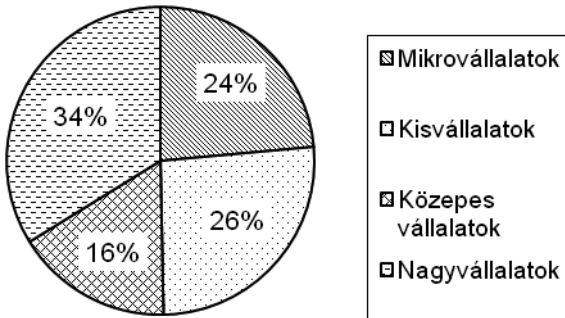
5 ábra. Az egyes vállalat kategóriák átlagos árbevétel arányos nyereségessége

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A vállalatok bruttó nyeresége képezi a fizetendő nyereségadó alapját, amely a jelenleg érvényben levő törvénykezés alapján a bruttó nyereség 16%-ával egyenlő (egységes adókulcs), ugyanakkor egyes vállalatok választhatják az üzleti forgalom 2%-ának megfelelő nyereségadó befizetését is. A befizetett profitadók vállalatméret szerinti megoszlását szemlélteti az alábbi grafikon, amely csak minimális eltérést mutat a bruttó profit megoszlásához viszonyítva.

6. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása vállalatméret szerint

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A vállalatoknál képződő bruttó nyereségből kiindulva meghatározhatunk egy effektív adókulcsot vállalatméret szerint lebontva, amely egyenlő a befizetett nyereségadó-tömeg és a fent említett bruttó nyereség állomány hányadosával. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

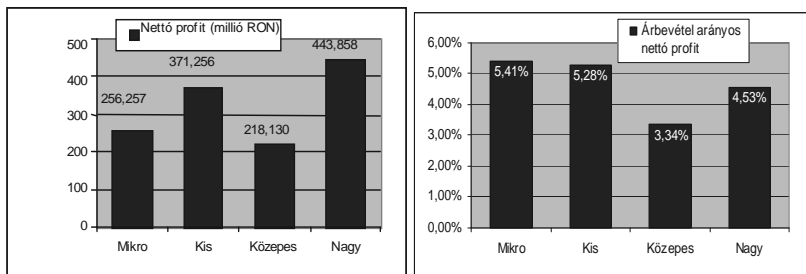
1. táblázat. Befizetett adó és effektív ágazati adókulcs vállalatméret szerint

	Bruttó nyereség (ezer RON)	Befizetett adó (ezer RON)	Adó aránya	Effektív adókulcs
Mikrovállalatok	630 528	79 905	23,55%	12,67%
Kisvállalatok	561 253	88 722	26,14%	15,81%
Közepes vállalatok	344 779	55 984	16,50%	16,24%
Nagyvállalatok	699 377	114 746	33,81%	16,41%
ÖSSZESEN/ÁTLAG	2 235 937	339 357	100%	15,18%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó nyereséghez és a nyereségadóhoz hasonlóan az előző kettő különbségéből adódó nettó nyereség vállalatméret szerinti megoszlása sem tér el jelentősen a fent bemutatott megoszlásoktól, a méretére, valamint a teljes árbevételhez viszonyított nagyságára vonatkozó adatokat szemlélteti az alábbi két grafikon.

7. ábra. A nettó profit aggregált nagysága vállalatméret szerint és az árbevétel arányos nettó profit átlagos nagysága vállalatméret szerint

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A nyereségességi mutatók mellett az is fontos vizsgálati szempont, hogy az egyes vállalati kategóriákhoz milyen eladósodottsági mutatók társíthatók. Az alábbi táblázat a vállalatok aggregált tőkestruktúráját jellemzi vállalatméret szerint, feltüntetve a vállalatok tevékenységének finanszírozásába bevont idegen tőke (adósságlomány) arányát.

2. táblázat. Vállalatok tőkestruktúrája aggregált és átlagos szinten

	Adósság- állomány (millió RON)	Adósság/ vállalat (RON)	Saját tőke Állománya (millió RON)	Saját tőke/ Vállalat (RON)	Aggregált idegen tőke arány
Mikrovállalatok	4 990	234 435	1 694	79 588	74,66%
Kisvállalatok	3 311	1 860 343	1 440	809 020	69,69%
Közepes vállalatok	3 035	9 728 123	1 599	5 127 065	65,49%
Nagyvállalatok	2 672	44 536 456	2 733	45 556 643	49,43%
ÖSSZESEN/ÁTLAG	14 009	597 718	7 467	318 604	65,23%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az eladósodottság elemzése során második lépésben azon vállalatok arányát vizsgáljuk meg, amelyek teljes mértékben eladósodtak, azaz finanszírozási struktúrájukban kizárólag idegen tőke szerepel. Ezen vállalkozások esetén a mérleg szerinti eszközállomány már nem elegendő a felhalmozott hitelek fedezésére, így a saját tőke negatív értéket vesz fel. A kolozsvári metropoliszövezet több mint 9 000 vállalata ilyen helyzetben található, ami az összes vállalkozás több mint 40%-ának felel meg. Ebből a legnagyobb részt a mikrovállalkozások jelentik, amelyek bár átlagosan a legnagyobb nyereségességet biztosítják, a teljes eladósodás veszélye szintén ezen kategória esetén a legmagasabb. Kiszűrve az elemzett mintából a teljes eladósodottsággal küzdő vállalatokat, megvizsgálhatjuk, hogy milyen arányban van jelen az idegen tőke a vállalatok finanszírozási struktúrájában. A metropoliszövezet átlaga egy egyensúlyi, közel 50-50%-os idegen tőke/saját tőke arányt mutat, vállalatméret szerint kategorizálva az eredmények már kissé eltérőek. Ezt tartalmazza az alábbi táblázat.

3. táblázat. Az idegen tőke (hitel) aránya a vállalatok összes finanszírozási forrásaiból a nem teljesen eladósodott vállalatokra nézve

	Idegen tőke részaránya
Mikrovállalatok	50,34 %
Kisvállalatok	64,90 %
Közepes vállalatok	60,62 %
Nagyvállalatok	48,93 %
Metropolisz ÁTLAG	52,07 %

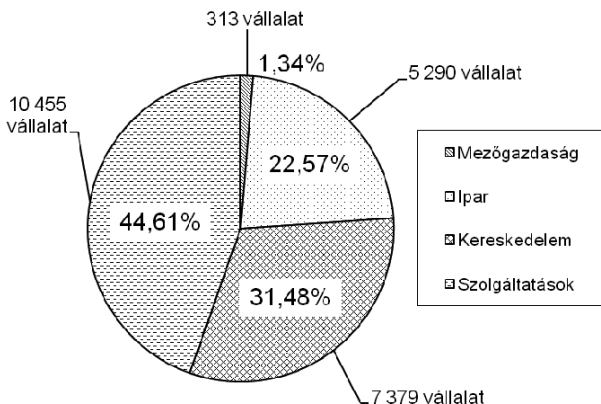
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A továbbiakban, a gazdasági tevékenységek eltérő jellege szerint, érdemes a vállalatok négy nagy csoportját elkülöníteni:

- ipari vállalatok (beleértve az építőipart, valamint az energetikát és közüzemi szolgáltatásokat);
- kereskedelem;
- szolgáltatások;
- mezőgazdaság (beleértve az erdészethez és halászathoz kapcsolódó tevékenységet végző vállalatokat is).

A számszerű megoszlást tekintve a vállalatok több mint háromnegyede esetében a tevékenységet a kereskedelem és szolgáltatások csoportjába sorolhatjuk be, míg a mezőgazdaságban működő vállalatok száma rendkívül alacsony (8. ábra).

8. ábra. Vállalatok megoszlása a főbb ágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A főbb tevékenységi csoportokat (a TEAOR-kódok romániai analógiája, a CAEN szerint) tekintve, lebontva ezeket konkrét tevékenységi területekre (CAEN-kód, 4. szint) az alábbi öt terület a legnépszerűbb a metropoliszövezet vállalkozásainak körében:

4. táblázat. A metropoliszövezet öt legjelentősebb tevékenységi területe

Tevékenységi terület	CAEN-kód	Vállalatok száma
Vezetői és üzleti tanácsadás	7414	1270
Épületépítés	4521	1269
Élelmiszer, szeszesital és dohányáru kiskereskedelem	5211	1110
Közúti áruszállítás	6024	956
Mérnöki, építészeti és az ehhez kapcsolódó tanácsadási szolgáltatások	7420	850

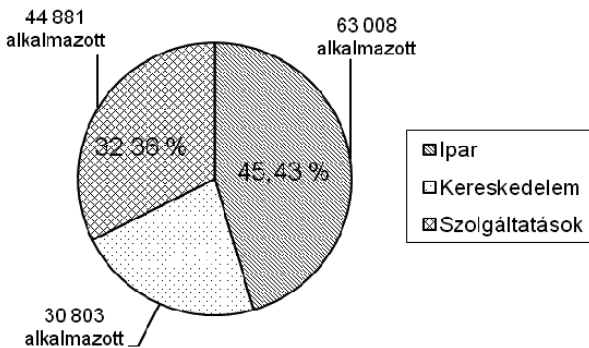
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A vizsgált vállalkozások a fentiekén kívül további 420 különböző területen fejtik ki tevékenységüket, a tevékenységek koncentrációjára jól jellemző, hogy az öt legnépszerűbb tevékenységi terület 5455 bejegyzett vállalatot foglal magába, ami a metropoliszövezet vállalatainak 23,28%-át, azaz közel egynegyedét teszi ki.

A további elemzések során, a mezőgazdasági ágazat alacsony (minden esetben 1% alatti) jelentősége miatt eltekintünk ettől a kategóriától és csak a három befolyásos ágazatot, az ipar, a kereskedelem, illetve a szolgáltatások területét vesszük alapul.

A bejelentett alkalmazottak megoszlása a vállalatok számától eltérő megoszlást mutat annak köszönhetően, hogy az ipari tevékenységet folytató vállalatok esetén az egy vállalatra jutó alkalmazottak átlagos száma jóval magasabb a kereskedelem és a szolgáltatások területén tevékenykedő vállalatokéhoz képest.

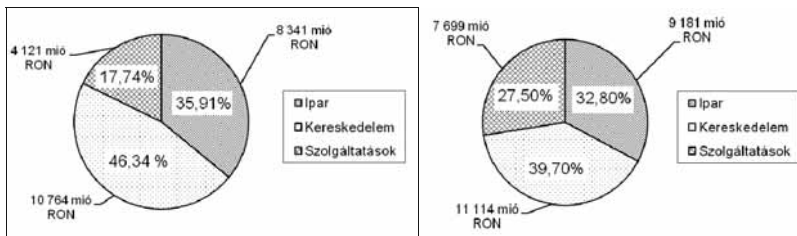
9. ábra. A metropoliszövezet bejelentett alkalmazottainak megoszlása az egyes ágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Fontos megvizsgálni azt is, hogy a vállalatok pusztán számán túl az egyes főbb ágazatok milyen mértékben járulnak hozzá a metropoliszövezetben képződő üzleti forgalomhoz, illetve teljes bevételhez. Ezen arányokat szemlélteti az alábbi két grafikon, ahol az eltérést az üzleti forgalom és a teljes bevétel között továbbra is azon szolgáltató vállalatok okozzák, amelyek tevékenységükből fakadóan bevételeik jelentős részét pénzügyi bevételként könyvelik el.

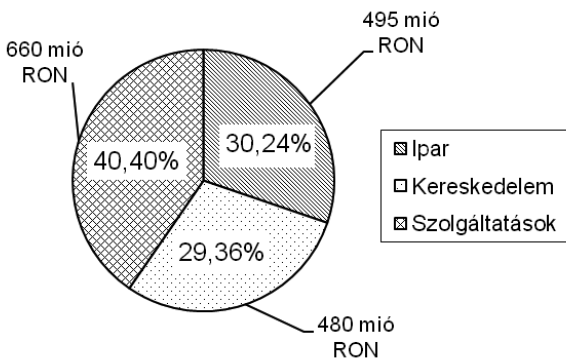
10. ábra. A metropoliszövezet üzleti forgalmának és teljes bevételének megoszlása az egyes ágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kolozsvári metropoliszövezetben tehát a teljes bevételhez és az üzleti forgalomhoz legnagyobb mértékben a kereskedelmi tevékenységet folytató vállalatok járulnak hozzá, azonban az ebből származó bruttó nyereség esetén az arányok változnak és a legjelentősebb hozzájárulást a szolgáltató cégek biztosítják, míg az ipari vállalatok mindkét szempont szerint egy stabil egyharmad körüli arányt tartanak fenn. A nyereségesség jellemzőit mutatja az alábbi grafikon és táblázat az egyes főbb ágazatokra nézve.

11. ábra. A főbb ágazatok részaránya a metropoliszövezet teljes bruttó nyereségéből

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

5. táblázat. A metropoliszövezet főbb ágazatainak nyereségessége

	Bruttó profit (ezer RON)	Bruttó profit / Üzleti forgalom *	Bruttó profit / Teljes bevétel **
Ipar	494 825	5,93 %	5,39 %
Kereskedelem	480 418	4,46 %	4,32 %
Szolgáltatások	660 986	16,04 %	8,59 %
ÖSSZESEN/ÁTLAG	1 636 229	7,04 %	5,84 %

* Átlagos üzleti forgalom arányos nyereség

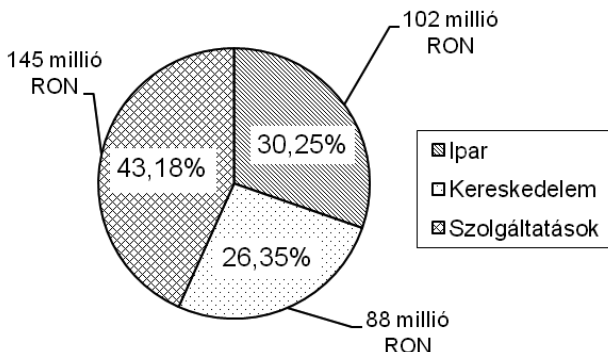
** Átlagos árbevétel arányos nyereség

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó nyereségességi mutatók következetes összehasonlításához a teljes árbevételarányos nyereség mutatói alkalmasak, amelyek kiszűrik a szolgáltató vállalatok jelentős mértékű pénzügyi bevételei okozta torzításokat.

A következőkben rátérünk a bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó elemzésére, valamint a nyereségadó befizetése után a vállalatok számára megmaradó nettó profit vizsgálatára. A befizetett nyereségadó szektorok közti megoszlása csak kis mértékben tér el a bruttó profit állományának megoszlásától, az erre vonatkozó adatokat az alábbi grafikon tartalmazza.

12. ábra. A befizetett nyereségadó ágazatok közötti megoszlása

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A nyereségadó befizetése után fennmaradó nettó profit megoszlása közelíti a bruttó profit megoszlását, az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

6. táblázat. A nettó profitra vonatkozó adatok szektoronként

	Nettó profit (ezer RON)	Nettó profit aránya	Nettó profit/ Üzleti forgalom	Nettó profit/ Teljes bevétel
Mezőgazdaság	- 8 102	-	- 12,43%	- 9,34%
Ipar	392 717	30,26%	4,71%	4,28%
Kereskedelem	391 471	30,17%	3,64%	3,52%
Szolgáltatások	513 417	39,57%	12,46%	6,67%
ÖSSZESEN/ ÁTLAG	1 297 604	100%	5,59%	4,64%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A következő lépésben, a teljes mértékben eladósodott vállalatok kiszűrése után meghatározhatjuk a nem teljes mértékben eladósodott vállalatok átlagos tőkestruktúráját. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

7. táblázat. Az idegen tőke aránya a vállalatok finanszírozási struktúrájában, ágazati bontásban

	Idegen tőke aránya
Mezőgazdaság	55,08 %
Ipar	52,06 %
Kereskedelem	61,87 %
Szolgáltatások	45,89 %
ÁTLAG	52,07 %

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

III.2. A metropoliszövezet ipara

III.2.1. Általános helyzetkép

Feldolgozóipar

Az ipari szektor fejlődését elsősorban a multinacionális vállalatok betelepülése határozta meg. A következőkben összefoglaljuk a legjelentősebb ipari beruházásokat a város és a metropoliszövezet területén.

Kiemelkedő fontosságúak a város beruházási tevékenységében a jövőbeli hozzáadottérték-teremtést elősegítő ipari parkok. 2005. november 17-én a kolozsvári városi tanács felavatta a TETAROM I-es ipari parkot. A második, TETAROM II nevű parkot teljes egészében az amerikai Emerson elektromos műszergyártó bérelte ki, a TETAROM III pedig a Nokia és beszállítói számára áll rendelkezésre. A kolozsvári ipari parkok a fejlett technológiai szektorokat célozzák meg, mint például a szoftverfejlesztés, számítógépes hálózatok, hardvergyártás, elektronika stb. A befektetőknek kedvező körülményeket biztosít néhány helyi jellegzetesség, mint a neves Babes-Bolyai Tudományegyetem és a Kolozsvári Műszaki Egyetem, a magas szakképzettségű fiatalok nagy száma, ami ugyanakkor nyugati viszonylatban olcsó munkaerőt jelent, továbbá az a tény, hogy Kolozsvár az ország egyik legnagyobb egyetemi központja Bukarest főváros és Jászváros (Iasi) mellett. Az ipari park vonzási körébe tartozik a Kolozsváron keresztülhaladó leendő európai autópálya is (Nagyvárad–Kolozsvár–Marosvásárhely–Brassó–Bukarest).

A finn Nokia összeszerelő üzeme a metropoliszövezethez tartozó Nemeszsuk területén található TETAROM III ipari park keretében foglal helyet. Az üzem létesítése egy 120 millió euró értékű beruházás, amely körülbelül 3.500 új munkahely teremtését ígérte és számos Nokia beszállító betelepülését az ipari parkba vagy környékére. A 2008-2009-es pénzügyi - gazdasági világválság következtében azonban csupán fele ekkora nagyságú munkaerőt sikerült alkalmazni és a beszállítók beruházásai és ezek multiplikatív hatásai is elmaradtak.

Az egyesült államokbeli Emerson villamosgépgyártó a TETAROM II ipari park keretében, Kolozsvár területén rendezkedett be (120 millió eurós beruházás, 2008-ban avatták fel).

A holland-német Friesland-Campina tejtermékgyártó Kolozsváron rendezte be országos főközpontját miután felvásárolta a hagyományos kolozsvári tejüzemet, a Napolact-ot, a Perfetti van Melle európai édességgyártó pedig a 2000-es évek elejétől folyamatos beruházásokkal fejleszti kolozsvári üzemét.

A francia eredetű Mecerlec Plastic Compozit 12 millió eurót ruházott be Kolozsváron a műanyaggyártás területén.

A Farmec kozmetikai vállalat átfogó újratechnologizálási projektet hajt végre a 2006–2010-es időszakban, ebből csupán a 2006-os évre 3,5 millió euró befektetése jutott, 2007-re pedig 2,5 millió euró.

Építőipar és infrastruktúra

Messzemenően a legjelentősebb infrastruktúra- és építkezési beruházás a térségben az Erdélyi Autópálya melyet az amerikai Bechtel társaság kivitelez. Az Erdélyi Autópálya jelenleg a legjelentősebb infrastruktúra-projekt Európában. A legfrissebb közzétett sajtóközlemények szerint az autópálya első, 42 km-es szakaszát még 2009 végén átadják a forgalomnak.* A 2004-ben indult autópálya-építés hosszas leállások után, 2009-ben kezdett lendületesebben fejlődni a gazdasági válság ellenére, amit az magyaráz, hogy a projekt a kormányzati beruházások prioritásai között szerepel. Az autópálya-építés lassúságának okai inkább politikai, mint gazdasági természetűek: a Bukarest-Ártánd autópálya erdélyi szakaszát (Brassó-Ártánd) az Adrian Nastase által vezetett kormány 2004-ben közbeszerzési pályázat kiírása nélkül, közvetlen megbízással ítélte oda az egyesült államokbeli Bechtel konszernnek. A 2004-ben hatalomra kerülő új kormány több ízben is újratárgyalta és módosította a román állam és a Bechtel közötti szerződést, arra hivatkozva, hogy az autópálya-építés költségvetése túlméretezett és a már elvégzett munkálatok nem kielégítő minőségűek. A 2008-as parlamenti választások nyomán hatalomra került Boc-kormány ismét stratégiai jelentőségűvé emelte az autópályát és olajozottabbá tette annak kormányzati finanszírozását. Azonban ez az intézkedés is vitatott, hiszen a 2009. évvégi államelnöki választások fényében elhamarkodottnak tűnik, sokan aggódnak a gyorsított tempóban végzett munkálatok tartóssága miatt.

* Átadták. (a szerk.)

Az épülő autópálya pozitív externális hatásai minden bizonynyal erőteljesen érintik majd a Kolozsvár metropoliszövezet azon településeit, amelyek Kolozsvár és az autópálya-lehajtók között foglalnak helyet: nyugati irányban, a gyalui lehajtó felé helyezkedik el Szászfenes, Lóna és Gyalu, dél-keleti irányban, a tordai lehajtó felé pedig Erdőfelek, Alsópeterd és Tordatúr községek. Ezek a helységek már jelenleg, az autópálya hiányában is az átlagosnál nagyobb számban adnak helyet logisztikai központoknak, raktároknak és vendéglátó-ipari egységeknek, hiszen jelenleg is az E60-as európai út halad rajtuk keresztül.

Természetesen az autópálya-építés hátrányairól sem szabad megfeledkezni, ami a káros környezeti hatásokkal és a zajszennyezéssel kapcsolatos. Napjainkban is igaz marad az a megállapítás mely szerint a periférikus kistelepülések „kimaradnak az autópálya közvetlen előnyeiből, miközben közvetlenül vagy közvetve a beruházás terheiből ők is részesednek. Lemaradásuk egyre hangsúlyosabbá válik, s ennek következtében a népességvándorlás felújulása várható”². Az övezet periférikus települései az autópálya szempontjából: Kolozsborsa, Magyarargorbó, Borsaujfalu, Kaján, Kolozs (község) és Ajton.

Kolozsvár terelőútjának építése egy mintegy 50 millió eurós beruházás, melynek három külön szakaszát az olasz Tirena Scavi és Pizzarotti valamint a magyarországi Vegyépszer konszernnek kivitelezik.

A Garboli Conicos Tirena Scavi (Olaszország) befejezte 145 utca rehabilitálását Kolozsváron és további 148 utca modernizálása van folyamatban. A beruházás összértéke 51 millió euró.

A Siemens Elin Buildings & Infrastructure GmbH & Co (Ausztria) nyerte meg a város közvilágítására kiírt közbeszerzési pályázatot 15 évre, a 2007-es évtől kezdődően. A szerződés éves értéke 800.000 euró.

Az elmúlt években jelentős irodaházak, üzletközpontok jöttek létre elsősorban Kolozsvár belvárosának keleti részén (Power

2 Králik Lóránd - Nyugat-Románia magyarlakta régióinak fejlődési lehetőségei az autópálya-programok fényében, in: *Közeledő Régiók a Kárpát-Medencében II. Dél-Szlovákia, Erdély és a Vajdaság Gazdasági Átalakulása*. Szerkesztette: Réti Tamás, Budapest, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatók Közalapítvány 2005, 132. old.

Business Center, City Business Center, MaestroBusiness Center, Olimpia Business Center, Iulius Business Center) de a déli (Sigma Center) és nyugati (Amera Tower) városszéleken is. Ezek együttesen több mint 51 000 m²-t bocsátanak a bérlő vállalatok rendelkezésére.

Az infrastruktúrába irányuló beruházások fontos célpontja a Kolozsvári Nemzetközi Repülőtér is, amely lényeges kapacitásbővítést hajtott végre 2008-ban. Az új fejlesztéseknek köszönhetően a repülőtér képes lesz évi 2 000 000 fős utasforgalom lebonyolítására, ami több mint kétszerese a jelenlegi 800 000 fős kapacitásnak.

Kutatás-fejlesztés és információtechnológia

Valószínűleg a legnagyobb beruházást ilyen téren a finn IT óriás, a Nokia hajtotta végre, amely egyedül 2006-ban 120 szoftvermérnököt alkalmazott a kolozsvári székhelyű K+F központjába.

A Siemens Program and System Engineering (Ausztria) egymillió eurót fektetett be 2006-ban második országos K+F központjába, amely csaknem 1000 munkahelyet biztosít elsősorban a műszaki egyetemek végzettjei számára.

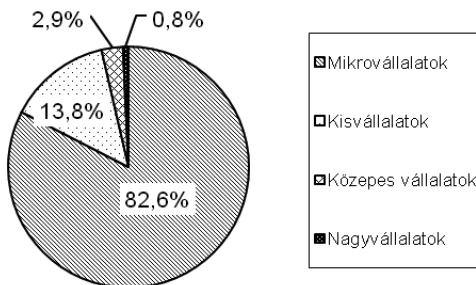
A Nivis Romania KFT (USA) 500 000 eurót ruházott be a TETAROM I ipari parkon belül helyet foglaló létesítményébe. A vállalat informatikai programok fejlesztésével foglalkozik.

A SESCO Technologies csoport (Finnország) információtechnológiai szoftvereket fejleszt mobiltelefonok számára Microsoft és Linux operációs rendszerekre egyaránt.

III.2.2. Gazdasági-pénzügyi elemzés

A kolozsvári metropoliszövezet ipari szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlása némileg eltér az országos szintű ipari szektor átlagától és a mikro- illetve a kisvállalkozások számbeli túlsúlyát állapíthatjuk meg, ugyanakkor az is megjegyzendő, hogy a metropoliszövezet nagyvállalatainak pontosan kétharmada az ipari szektorban tevékenykedik. Az ipari szektor vállalkozásainak méret szerinti megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

13. ábra. A metropoliszövezet ipari vállalatainak méret szerinti megoszlása

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag*
Mikrovállalatok	4 367	82,6 %	75,1 %
Kisvállalatok	731	13,8 %	17,5 %
Közepes vállalatok	152	2,9 %	6,0 %
Nagyvállalatok	40	0,8 %	1,4 %
ÖSSZESEN	5 290	100 %	100 %

*Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az ipari mikrovállalkozások közel egyharmada (32,56%-a), azaz 1422 vállalat nulla bejelentett alkalmazottal működik.

Az ipari szektor további elemzéséhez megvizsgáljuk az egyes gazdasági alágazatok jellemzőit. Az alágazatok beosztása az általunk felhasznált adatbázisban a már említett CAEN tevékenység-kódrendszer 2003–2008 között érvényben levő változata szerint történt, ami különbözik a 2008-as, európai uniós irányelveknek megfelelő beosztástól. Az általunk felhasznált beosztás a tulajdonképpeni feldolgozóipar egy részét (élelmiszer, textilipar) a kitermelés mellé sorolja, másik részét pedig az úgynevezett termelőiparba. Mivel a kitermelés és bányászat a Kolozsvár metropoliszövezet területén nem jellemző tevékenység, a tulajdonképpeni feldolgozóipar szinte teljesen megfeleltethető az első két kategóriának. Az alágazatok felosztása tehát az alábbi öt csoport szerint történik:

- kitermelő- és feldolgozóipar: a teljes kitermelő iparágon kívül magába foglalja a metropolisz-övezetbeli élelmiszer-, textil-, lábbeli-, valamint a bőripari vállalatokat;

- termelőipar: ezen csoportba tartoznak a fa-, papír-, nyomda-, üzemanyaggyártó-, fém-, gép-, illetve vegyipari vállalatok;
- elektronikai és optikai ipar: amely ezen kívül más, kisebb iparágakat is magába foglal, mint a közlekedési eszközök gyártása, vagy a hulladékok újrafeldolgozásával foglalkozó vállalatok;
- energia-, víz-, gáztermelő és elosztó iparága;
- építőipar.

A vállalatok számszerű megoszlását az ismertetett ipari alágazatok között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti, ahol az építőipar egyértelmű dominanciája figyelhető meg.

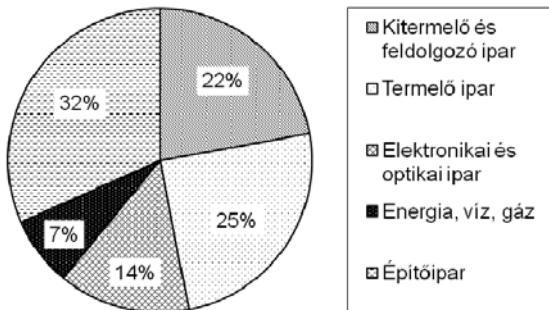
14. ábra. Ipari vállalatok szám szerinti megoszlása az egyes alágazatok között

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Kitermelő- és feldolgozóipar	740	13,99%	10
Termelőipar	1 357	25,65%	9
Elektronikai és optikai ipar	543	10,26%	5
Energia, víz, gáz	44	0,83%	4
Építőipar	2 606	49,26%	12
ÖSSZESEN	5 290	100%	40

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az alkalmazott munkaerő nagyságát vizsgálva már kiegyensúlyozottabb helyzetképhez jutunk, de továbbra is az építőipar található a lista élén a legtöbb bejelentett alkalmazottal. Az alkalmazott munkaerő létszámára vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

15. ábra. Ipari vállalatok alkalmazottainak megoszlása az egyes alágazatok között

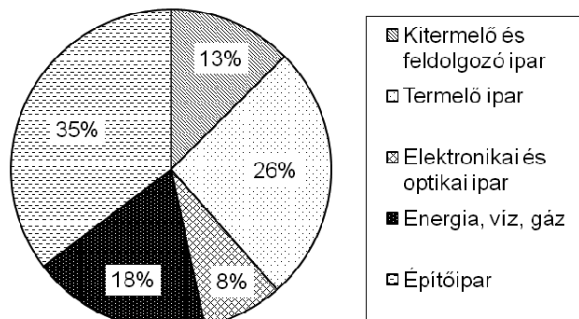

	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Kitermelő- és feldolgozóipar	13 951	22,14 %	18,85
Termelőipar	15 623	24,80 %	11,51
Elektronikai és optikai ipar	8 843	14,03 %	16,29
Energia, víz, gáz	4 664	7,40 %	106,00
Építőipar	19 927	31,63 %	7,65
ÖSSZESEN	63 008	100 %	11,91

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az aggregált üzleti forgalom, valamint a teljes árbevétel tekintetében szintén az építőipar foglalja el a vezető pozíciót, a két mutató, üzleti forgalom és árbevételből való részesedés tekintetében az ágazatok között szignifikáns különbség nem észlelhető. Az üzleti forgalom és árbevételre vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat szemléltetik.

16. ábra. A teljes árbevétel megoszlása az ipari alágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

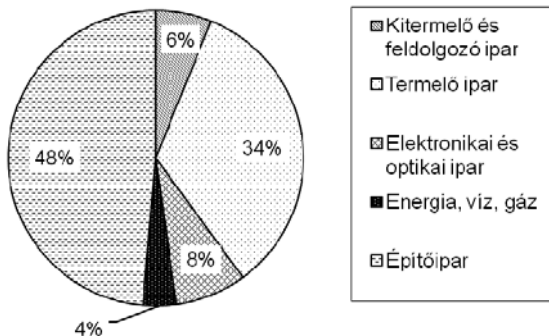
8. táblázat. Ipari alágazatok üzleti forgalom és teljes árbevétel szerint

	Üzleti forgalom (millió RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (millió RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Kitermelő- és feldolgozóipar	989	1 336 568	1 150	1 554 542
Termelői ipar	2 129	1 568 653	2 384	1 757 103
Elektronikai és optikai ipar	716	1 318 640	744	1 371 974
Energia, víz, gáz	1 614	36 671 884	1 658	37 682 823
Építőipar	2 894	1 110 592	3 244	1 244 661
ÖSSZESEN/ ÁTLAG	8 342	1 576 845	5 938	1 735 607

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az ipari szektorban tevékenykedő vállalatok profitabilitását tekintve az iparban megtermelt bruttó nyereség legnagyobb hányada az építőiparban képződik, ami mellett fontos szerepet játszanak a termelői iparág vállalatai is. A fennmaradó három alágazat csak csekély mértékben járul hozzá a bruttó nyereség növeléséhez, amely az alábbi módon oszlik meg az egyes alágazatok között:

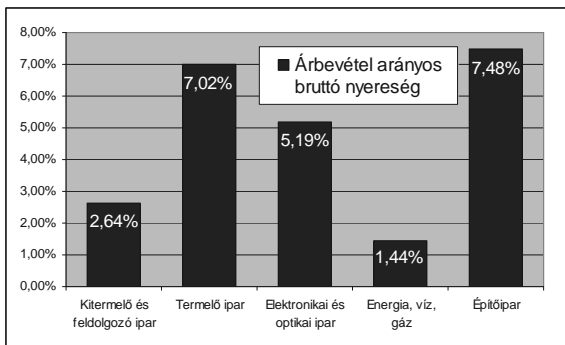
17. ábra. Az iparban képződő bruttó nyereség megoszlása az alágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az ágazatonkénti átlagos árbevétel arányos bruttó nyereséget mutatja az alábbi grafikon. A teljes ipari szektorra érvényes átlagos árbevétel arányos nyereség 5,48%.

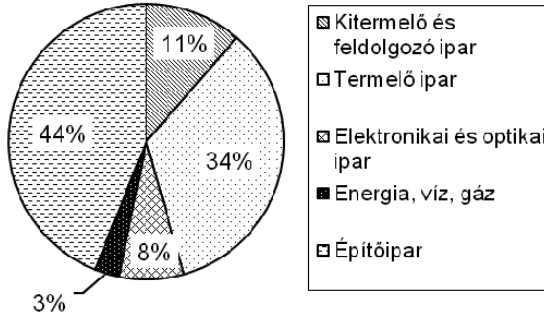
18. ábra. Árbevétel arányos bruttó nyereség ipari alágazatonként

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Adózás szempontjából vizsgálva az egyes ipari alágazatokat a befizetett adó mennyisége szoros kapcsolatban áll az adott iparág bruttó nyereségességével. Az adózásra vonatkozó adatokat az alábbi grafikon tartalmazza.

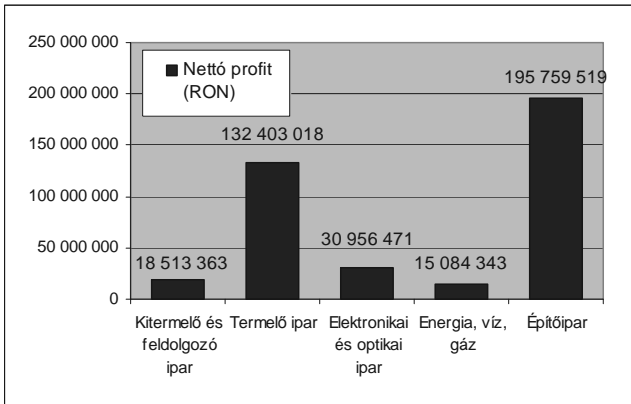
19. ábra. A befizetett adók megoszlása az ipari ágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A befizetett adók után a vállalatok számára ténylegesen megmaradó nettó profit állományának megoszlása nem különbözik számottevően a bruttó profit ágazatok közötti megoszlásától, nagyságuk pedig természetesen a befizetett adó értékével csökkentett. Ezen nagyságokat ábrázolja az alábbi grafikon.

20. ábra. Az egyes ipari ágazatokban megtermelt nettó profit nagysága

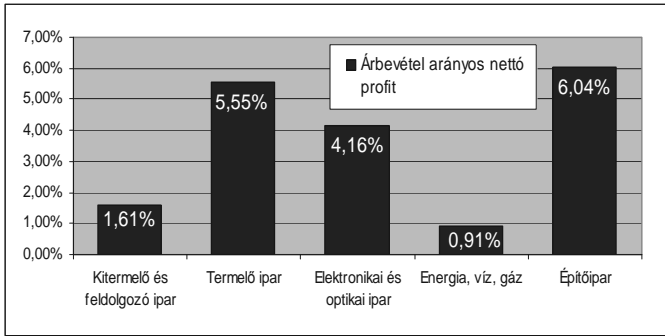

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A teljes árbevételhez viszonyított nettó profit ágazatonként vett átlagos értékei az alábbi grafikon szerint alakulnak és egymáshoz

viszonyított értékei nem térnek el számottevően az árbevétel arányos bruttó profit esetén tapasztaltaktól.

21. ábra. Az árbevétel arányos nettó profit alágazati átlagai

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

9. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok idegen tőke aránya, ipari alágazatok szerint

	Idegen tőke aránya
Kitermelő- és feldolgozóipar	53,57%
Termelői ipar	52,83%
Elektronikai és optikai ipar	52,80%
Energia, víz, gáz	46,75%
Építőipar	51,25%
ÁTLAGOSAN	52,06%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A teljes ipari ágazat eladósodottsági mutatóinak számításakor kiugróan magas értékeket kaptunk az építőiparra vonatkozóan, ahol a vállalatok tőkestruktúrájának átlagosan közel háromnegyedét idegen tőke alkotja. Ezt a számítást ugyanakkor azon vállalatok is torzítják, akik esetében az eladósodottsági ráta a 100%-ot is meghaladja, azaz saját tőkéjük negatív. A megfelelő korrekciók elvégzése után azonban megállapítható, hogy az építőipar esetén kezdetben számolt, kiugró idegen tőke arány egyes vállalatok túlzott el-

dósodottságának köszönhető, és nem tekinthető iparági jellemzőnek, hiszen a fennmaradó, nem teljesen eladósodott vállalatok általában továbbra is közel 50%-ig vannak be idegen tőkét tevékenységük finanszírozásába (9. táblázat).

III.2.3. A gazdasági-pénzügyi válság hatása az iparban

A 2008–2009-es gazdasági válság a pénzügyi és a kereskedelmi szektor után az iparra is áterjedt, amit a Kolozsváron megugró munkanélküliségi adatok is tükröznek. A megyei szinten legnagyobb infrastruktúra-építési beruházást megvalósító Bechtel társaság alkalmazottai közül a télen 1200 alkalmazottat bocsátott ideiglenes, technikai munkanélküliségbe. Azóta azonban a kormányzati átutalások nyomán ezek az alkalmazottak visszatérhettek az autópálya építéshez.

Az utóbbi évek legsikeresebb beruházásaként elkönyvelt Nokia csupán időleges elbocsátásokat jelentett be 2009-re: mintegy 2500 alkalmazottjának 20-30%-át, váltakozó, úgynevezett „rotatív” rendszerben fogja kényszerszabadságra küldeni.

Egy másik ipari alágazat amely jelentős veszteségeket könyvelhetett el a fafeldolgozás és bútorgyártás. Ezen a piacon az eladások mintegy 30%-al csökkentek 2008 azonos időszakához képest.

Az ACE Fujikura autóalkatrész-gyártó, amely Kolozsváron és Dézsen fejti ki tevékenységét, 2008 nyara óta 250 alkalmazottat bocsátott el.

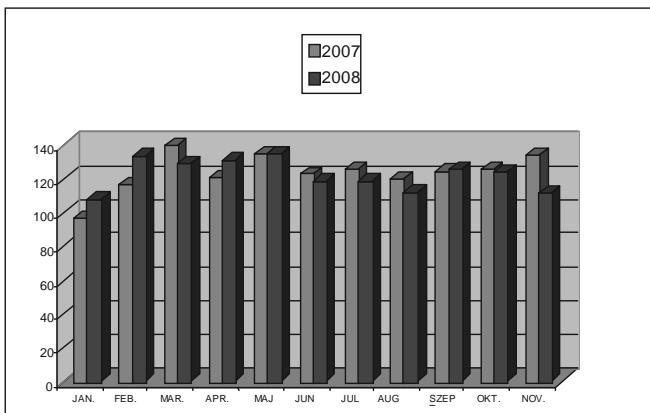
Az építőiparban a hivatalosan bejelentett adatok szerint a legnagyobb kolozsvári építkezési vállalatok, a Transilvania Constructii, a Tirrena Scavi és a CH Transbeton összesen több mint ezer alkalmazottat bocsátott el a válság beköszönte óta. A nem hivatalosan az építőiparban dolgozó munkaerő nagysága még mindig jelentős ezért a hivatalos elbocsátási adatok is jócskán alulbecslik a valódi munkanélküliséget.

A ruházati ipar is megsínyli a kereslet visszaesését. A bér munka („lohn”) rendszer korszakának elmúlásával a kolozsvári Guara al-sóneműgyártó alkalmazottainak felét kényszerül elbocsátani. Ezzel szemben a megye legnagyobb textilgyártója, a Jolidon egyelőre nem tervez számottevő elbocsátásokat, ezért 2.500 kolozsvári alkalmazottja egyelőre biztonságban tudhatja munkahelyét.

Az üzleti környezet igencsak tervezhetetlen, hullámzó jellegét példázza az a tény, hogy a Metalul öntöde, amely előzőleg a megyei munkaügyi hivatalnál bejelentette munkahelyei nagy részének leépítését, végül mégsem hajtotta végre az elbocsátásokat az export-rendelések váratlan növekedése miatt.

A számos leépítés, nyereség-csökkenés és felgyülemelő veszteség a helyi és központi költségvetés helyzetére is kihat: 2008 után, amely rekordévnak számított Kolozs megyében a költségvetési bevételek szempontjából, 2009 februárjára a központi költségvetés megyei részlegéhez már 25%-al kevesebb bevétel folyt be a tavalyi év februárjához képest.

22. ábra. Az ipari termelés alakulása Kolozs megyében 2007-2008 között havi bontásban (millió RON)

Forrás: Megyei Statisztikai Jelentés

Összességében, Kolozs megye iparának helyzetét a következőkben foglalhatjuk össze: Az ipari termelés indexe 98,9% volt 2008 novemberében az előző év azonos hónapjához képest. Alágazatok szerint a következő tevékenységek könnyelhettek el növekedéseket az eltelt évben: fémalapú építkezések, közüzemi szolgáltatások, nyomdaipar, vegyipar, szállítóeszközök gyártása, nagy pontosságú orvosi műszergyártás, óragyártás, ásványi anyagok feldolgozása.

A legfontosabb területek, ahol az ipari tevékenység mutatói csökkentek a következők: ruházati ipar, textilipar, gépgyártás, bőrfeldolgozó ipar, élelmiszeripar és szeszesitalgyártás, fafeldolgozás, gumi- és műanyaggyártás, fémfeldolgozás, papíripar.

III.3. A metropoliszövezet kereskedelmi szektora

III.3.1. Általános helyzetkép

A rendszerváltást követő első évtizedben a kereskedelmi szektor volt az első, amely némiképpen fejlődésnek indulhatott. A megnyíló határok és a román lej részleges konvertibilitása lehetővé tették, hogy számos importtermék árássza el az országot elsősorban Törökországból, Németországból, Magyarországról. Ez az időszak az alacsony hozzáadott értékű importok korszaka volt, melynek tárgyát az élelmiszer-, használsruha- és használtgépkocsi-importok képezték.

A kereskedelmi ágazat ugrásszerű növekedése azonban csupán 2000 után következett be, amikor Kolozsvár piacán is megjelentek a multinacionális nagy- és kiskereskedelmi hálózatok, ezzel a fogyasztás újabb kultúráját honosítva meg a kolozsvári lakosság körében. Elsőként a nagykereskedelmi láncok jelentek meg (Metro – 2000, Selgros – 2005), majd a kiskereskedelmi hálózatok is rendkívül dinamikus fejlődésen mentek keresztül: a Billa, Kaufland, Profi, Cora, Plus, Real, Carrefour, Auchan, Praktiker, Ambient, Baumax, Arabesque, Mobilia Center, összesen 16 üzletét a 2003-2008 időszakban nyitotta meg (összesen 16 üzlet).

A város két legnagyobb bevásárló- és szabadidőközpontja 2007-ben nyitotta meg kapuit: a város keleti szélén elhelyezkedő Iulius Mall 155 000 m²-en – 75 millió euró értékű beruházás és a város nyugati határán kívül, Szászfenes területén elhelyezkedő Polus City Center 80 000 m²-en – 60 millió euró értékű beruházás. További, építési stádiumban levő bevásárlóközpontok az Akademia Center és az Atrium Center, mindkettő a városközponti övezetében valamint a Global Plaza a város nyugati szélén.

III.3.2. Gazdasági-pénzügyi elemzés

A Kolozsvár metropoliszövezet kereskedelmi szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlása szinte tökéletesen megfelel az országos szintű kereskedelmi és szolgáltató szektor átlagának, így a legfőbb következtetés a mikrovállalkozások abszolút számbeli fölénye a kereskedelmi szektorban. A kereskedelemmel foglalkozó vállalkozások méret szerinti megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

23. ábra. A metropoliszövezet kereskedelmi vállalatainak méret szerinti megoszlása

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag*
Mikrovállalatok	6 774	91,80 %	91,9 %
Kisvállalatok	519	7,03 %	7,0 %
Közepes vállalatok	81	1,10 %	1,0 %
Nagyvállalatok	5	0,07 %	0,1 %
ÖSSZESEN	5 290	100 %	100 %

* Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet, az országos átlag a kereskedelmi és szolgáltató szektor összességére vonatkozik.

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kereskedelmi mikrovállalkozások 40,36%-a, azaz 2734 vállalat nulla bejelentett alkalmazottal működik.

A metropoliszövezet kereskedelmi szektorának további elemzéséhez megvizsgáljuk, hogy a szektort alkotó egyes ágazatok milyen jellemzőkkel rendelkeznek. Ennek érdekében a kereskedelmi szektort az alábbi három alágazatra bontjuk:

- autókereskedelem: magába foglalja az összes gépjármű és motorkerékpár kereskedelmével foglalkozó vállalatot, az ezekhez kapcsolódó alkatrész-kereskedőket, a javító és karbantartó cégeket, valamint az üzemanyag-kereskedelmet;

- nagykereskedelem: tartalmazza az összes, autó és motorkerékpár kivételével minden más termék nagykereskedésével foglalkozó vállalatot;

- kiskereskedelem: tartalmazza az összes, autó és motorkerék-pár kivételével minden más termék kiskereskedésével foglalkozó vállalatot, valamint a házi használatú tárgyak javításával foglalkozó műhelyeket.

A vállalatok számszerű megoszlását a fent vázolt három kereskedelmi ágazat között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti, ahol a kiskereskedelmi vállalatok abszolút számbeli fölénye figyelhető meg.

24. ábra. Kereskedelmi vállalatok számszerű megoszlása az egyes alágazatok között

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Autókereskedelem	849	11,51%	1
Nagykereskedelem	2793	37,85%	3
Kiskereskedelem	3737	50,64%	1
ÖSSZESEN	7379	100%	5

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az alkalmazottak megoszlását tekintve a három kereskedelmi ágazat között már eltérő eredményre jutunk, ahol a nagykereskedéssel foglalkozó vállalatok vannak fölényben és az egy vállalatra jutó alkalmazottak száma szintén ezen ágazat esetén a legmagasabb. Az alkalmazottak megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

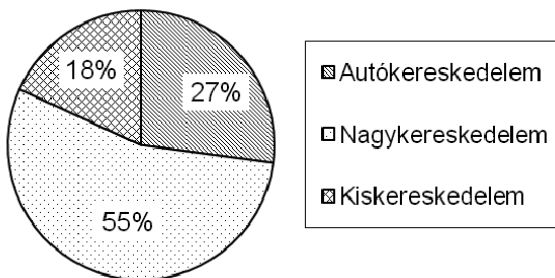
25. ábra. Az alkalmazottak megoszlása a kereskedelmi szektor alágazatai között

	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Autókereskedelem	4 228	13,73%	4,98
Nagykereskedelem	14 882	48,31%	5,33
Kiskereskedelem	11 693	37,96%	3,13
ÖSSZESEN/ÁTLAG	30 803	100%	4,17

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Hasonló, illetve még hangsúlyosabb eredményre jutunk, ha az egyes ágazatok aggregált üzleti forgalom vagy teljes árbevétele szerinti hozzájárulását vizsgáljuk a metropoliszövezet teljes kereskedelmi szektorához. Az üzleti forgalom vagy árbevétel alapján vett megoszlás ugyanakkor nem mutat lényegi különbséget.

26. ábra. A teljes árbevétel megoszlása a kereskedelem alágazatai között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

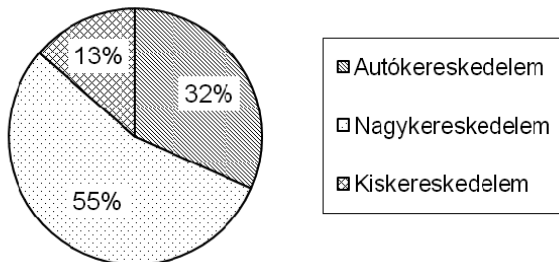
10. táblázat. Az üzleti forgalom és a teljes árbevétel aggregált, valamint egy vállalatra jutó értékei a kereskedelmi alágazatok szerint

	Üzleti forgalom (millió RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (millió RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Autókereskedelem	2 918	3 437 140	3 018	3 554 964
Nagykereskedelem	5 890	2 108 784	6 085	2 178 607
Kiskereskedelem	1 956	523 377	2 011	538 055
ÖSSZESEN/ÁTLAG	10 764	1 458 711	11 114	1 506 129

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A metropoliszövezet kereskedelmi szektorának profitabilitását tekintve a képződött bruttó profit tömegéből a nagykereskedéssel foglalkozó vállalatok tudhatják magukénak a legnagyobb részesedést, míg a kiskereskedelmi vállalatok csak nagyon kis arányban járulnak hozzá a szektor nyereségességéhez. A kereskedelmi szektorban megtermelt bruttó profit az alábbi grafikon szerint oszlik meg az egyes alágazatok között.

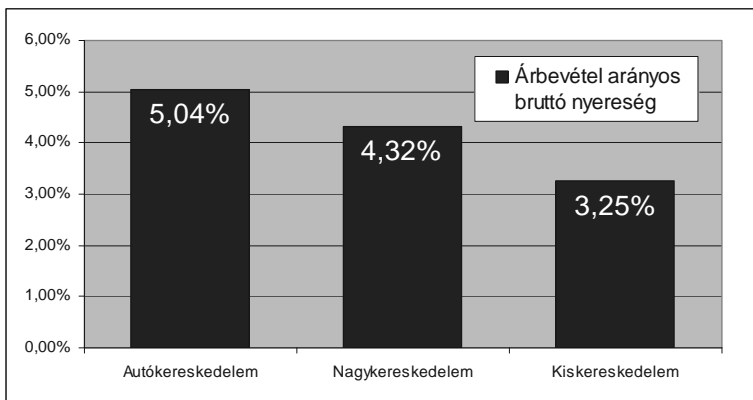
27. ábra. A kereskedelmi szektor bruttó profitjának megoszlása az egyes alágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kereskedelmi szektor egyes alágazataiban képződött bruttó profitnak az árbevételhez viszonyított százalékos arányát szemlélteti az alábbi grafikon.

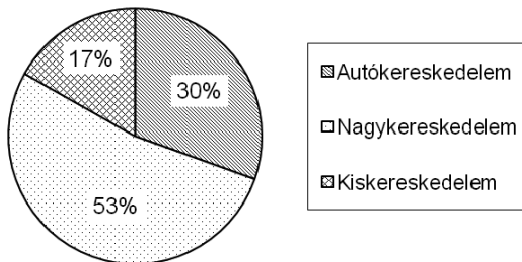
28. ábra. Árbevétel arányos bruttó profit kereskedelmi alágazatonként

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó megoszlása az egyes kereskedelmi ágazatok között a bruttó profit megoszlásához hasonlóan alakul, amint azt az alábbi grafikon is szemlélteti.

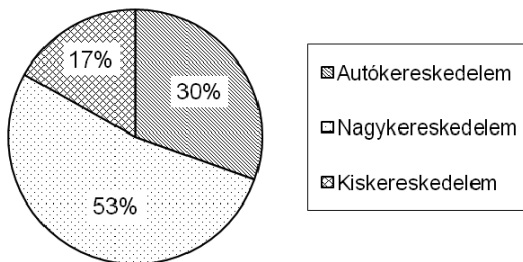
29. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása a kereskedelmi alágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

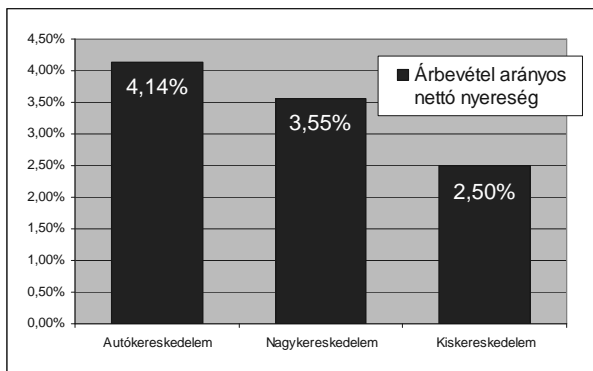
A legnagyobb mennyiségű befizetett nyereségadót a nagykereskedelmi ágazat szolgáltatja, ami az ágazatban megtermelt bruttó profit nagyságának köszönhető. A nyereségadó befizetése után fennmaradó nettó profit megoszlása szintén a bruttó profit megoszlását közelíti. A nettó profit ágazati nagyságára, valamint az ágazati átlagos árbevétel arányos nagyságára vonatkozó adatokat az alábbi két grafikon szemlélteti.

30. ábra. A nettó profit állomány értékei kereskedelmi alágazatonként

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

31. ábra. Átlagos árbevétel arányos nettó profit kereskedelmi alágazatonként

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kereskedelmi szektor eladósodottságát illetően a szektor teljes adósságállománya valamivel több, mint 4 milliárd RON.

Az első számításakor kiugróan magas eladósodottsági arányt észlelhettünk mind a kis-, mind pedig a nagykereskedelmi vállalatoknál, kiskereskedelmi vállalatok esetén például a finanszírozási struktúra átlagosan több mint háromnegyede idegen tőke. A számítást ugyanakkor azon vállalatok is torzítják, akik esetében az eladósodottsági ráta a 100%-ot is meghaladja, azaz saját tőkéjük negatív. Ha ezen vállalatokat kiszűrjük, nem számolva a vállalatok közel felével, megkaphatjuk a nem 100%-ban eladósodott vállalatokra vonatkozó idegen tőke arányt.

11. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok átlagos idegen tőke aránya, kereskedelmi alágazatok szerint

	Idegen tőke aránya
Autókereskedelem	60,26%
Nagykereskedelem	61,61%
Kiskereskedelem	62,56%
ÁTLAGOSAN	61,87%

Forrás: saját számítás

A fenti táblázat alapján megállapítható, hogy átlagosan a kereskedelmi vállalatok nagyobb mértékben vannak eladósodva, mint az ipari vállalatok, a nem 100%-ban eladósodott kereskedelmi vállalatok idegen tőke aránya ugyanakkor átlagosan 60% körül mozog, ami szintén magasabb az ipari átlagnál.

III.3.3. A gazdasági-pénzügyi válság hatásai a kereskedelemben

Ami a jelenlegi gazdasági válság hatását illeti a kereskedelemre, elmondható, hogy az elsősorban a gépkocsi-kereskedelmet érintette hátrányosan. Románia Európai Unióhoz való csatlakozását követően eleve nagy ütemben növekedett a használt gépkocsi - import főleg Németországból, annak ellenére, hogy az akkori kormányzat jelentős környezetvédelmi regisztrációs díjat vetett ki az ilyenfajta járművekre. Ez a használtgépkocsi-import hátrányosan érintette az új gépkocsik kereskedésére szakosodott importőröket, akiknek a válság beköszönte további jelentős veszteségeket okozott.

Sajtóértesülések szerint³ az autókereskedések és autószalonok eladásai 2009 májusig 65%-kal csökkentek 2008 azonos hónapjának értékeihez képest a személygépkocsik esetén, és csaknem 80%-al a kereskedelmi célú szállítójárművek esetén. Egyes becslések szerint ez oda vezethet, hogy hónapokon belül az autókereskedések száma a negyedére fog visszaesni. Természetesen az eladott gépkocsimennyiség csökkenését az árak csökkenése kíséri, az autóárak legalább 30%-al csökkentek a válság beköszönte óta. Mindezen folyamatoknak tovagyűrűző hatásai vannak a banki-pénzügyi szférában is, hiszen az autóeladások csökkenése maga után vonta a lízingszerződések drasztikus csökkenését is.

Ami a nagy- és kiskereskedelmi hálózatok gazdasági helyzetét illeti, ezeket lényegesen kisebb mértékben vetette vissza a gazdasági válság, mint a gépkocsi-értékesítést vagy az ingatlanpiacot. Az utóbbi öt év terjeszkedési láza melynek során minden egyes hipermarket legalább két új üzletet nyitott évente, megtorpant, igen kevés számú új üzlet nyílik viszont a már létező kereskedelmi egységek eladásai nem csökkentek aggasztó mértékben. Jelenleg a

3 <http://www.morgans.ro/dealeri-auto-cluj-napoca-au-probleme.html>

Plusz diszkontáruházz tervez további bővítéseket Kolozsváron, a Penny Market pedig első kolozsvári üzletére kérvényezett építési engedélyt.

III.4. A metropoliszövezet szolgáltató szektora

3.4.1.Általános helyzetkép

A szolgáltató szektorban működő vállalatok részletes gazdasági-pénzügyi elemzése előtt néhány jellegzetes fejlesztést, beruházást mutatunk be a pénzügyi-banki szolgáltatások, a tevékenység-ki-szervezés és a vendéglátás területéről.

Pénzügyi-banki szolgáltatások

A pénzügyi-banki szolgáltatások terén a Kolozsvár metropolisz-övezet a második helyet foglalja el országos szinten Bukarest mögött, amit az alábbi adatok is alátámasztanak:

- az övezetben 50 bankfiók és 33 hitelszövetkezet található;
- a következő, országos szinten is reprezentatív pénzügyi közvetítő intézmények (brókertársaságok) fő székhelye Kolozsváron van: SSIF Broker, Interdealer Capital, BT Securities, BT Asset Management, Target Capital
- Kolozsvári alapítású a mérlegfőösszeg szerint az ország ötödik legnagyobb bankja, az Erdélyi Bank (*Banca Transilvania*) amely idővel biztosítóból és pénzügyi befektetési részlegből is álló csoporttá (holdinggá) nőtte ki magát;
- Kolozsvár az egyetlen olyan vidéki város Romániában, amelyben a világszinten legjelentősebb pénzügyi tanácsadó és audit cégek (az úgynevezett "Big Four") mindegyike megvetette lábát: a PricewaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte és az Ernst & Young;
- számos kolozsvári alapítású és kolozsvári fő székhelyű biztosító társaság található valamint a legfontosabb országos szintű biztosítók, vagyongazdálkodók és befektetési társaságok mind jelen vannak a városban, az egyik legjelentősebb, kolozsvári alapítású biztosítótársaság, az ARDAF Rt 2009-ben 99,98%-ban a Generali PPF Holding multinacionális biztosító tulajdonába került;

- a Millenium Bank (Portugália), a Lisszabon-i tőzsde legnagyobb kapitalizációjú vállalata 2007-től van jelen a romániai piacon és Kolozsváron is.

Folyamatok és szolgáltatások kiszervezése (outsourcing)

A Genpact (India), üzleti folyamatok kiszervezésében (*business process outsourcing*, BPO) szakosodott multinacionális vállalat, második romániai kiszervezési központját Kolozsváron nyitotta meg.

Az Evalueserve (India) 10 millió eurót költött egy tanácsadási – kutatási központ létrehozására mely elsősorban befektetések, értékesítés és a szellemi tulajdonjog terén nyújt szolgáltatásokat.

Az Office Depot (USA), a világ egyik legjelentősebb iroda-technikai forgalmazója, pénzügyi szolgáltató központot nyitott Kolozsváron 2007-ben, mintegy 400 új munkahely létrehozásával.

Az angliai Endava szoftverfejlesztő az egyik legdinamikusabban fejlődő központját üzemelteti Kolozsváron.

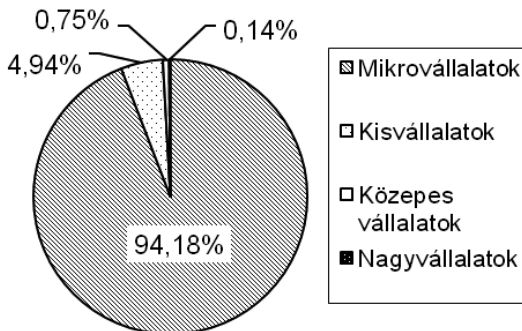
Egyéb szolgáltatások, turizmus

A szolgáltatásokon belül a turizmus és vendéglátás is igen dinamikus fejlődött a válságot megelőző évtizedben, melyet olyan szállodák felépülése is fémjelez, mint az Opera Plaza (5 csillag), West City Hotel (4 csillag), City Plaza Hotel (4 csillag) és Hotel Beyfin (4 csillag). 2010-ben kerül átadásra Kolozsvár eddigi legnagyobb szállodája, a Grand Hotel (5 csillag), továbbá a multinacionális Sheraton és Hilton szállodák is tárgyalásokat folytatnak jövőbeli szállodák megépítéséről.

3.4.2. Gazdasági-pénzügyi elemzés

A Kolozsvár metropoliszövezet szolgáltató szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlására nézve a mikrovállalatok számbeli dominanciája még az országos szintű kereskedelmi és szolgáltató szektor átlagánál is hangsúlyosabban érvényesül. A szolgáltató szektor vállalkozásainak méret szerinti megoszlására vonatkozó adatait az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

32. ábra. A szolgáltató szektor vállalatainak méret szerinti megoszlása

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag*
Mikrovállalatok	9 846	94,18 %	91,9 %
Kisvállalatok	516	4,94 %	7,0 %
Közepes vállalatok	78	0,75 %	1,0 %
Nagyvállalatok	15	0,14 %	0,1 %
ÖSSZESEN	10 455	100 %	100 %

* Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet, az országos átlag a kereskedelmi és szolgáltató szektor összességére vonatkozik.

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalatok közel egyharmada (31,41%-a), azaz 3093 vállalat nulla bejelentett alkalmazottal működik.

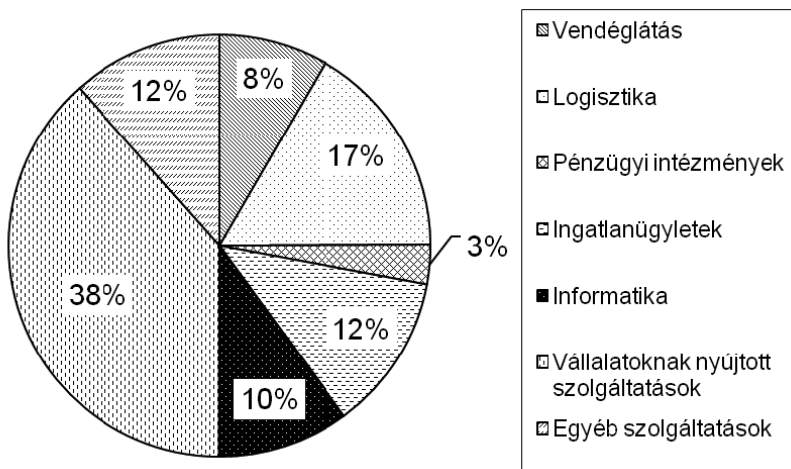
A metropoliszövezet szolgáltató szektorának további elemzéséhez megvizsgáljuk, hogy a szektort alkotó egyes alágazatok milyen jellemzőkkel rendelkeznek. Ennek érdekében a szolgáltató szektort az alábbi alágazatokra bontjuk fel:

- vendéglátás: magába foglalja az összes szállodai tevékenységet folytató vállalkozást, valamint az éttermeket és bárókat;
- logisztika: tartalmazza az összes szállítással, raktározással és/vagy kommunikációval foglalkozó vállalatot;
- pénzügyi intézmények: ebbe a kategóriába tartoznak a pénzügyi közvetítők (bankok, lízing- és hitelintézetek), biztosító társaságok, nyugdíjpénztárak, valamint más pénzügyi szolgáltatók;

- ingatlanügyletek: ingatlan-karbantartó, ingatlanfejlesztő és ingatlanközvetítő vállalkozások;
- informatika: ide tartoznak a programozó vállalatok, adatfeldolgozó és adatbázis-kezelő vállalatok, hardware és software tanácsadók és minden más informatikai szolgáltatásokat nyújtó vállalkozás;
- vállalatoknak nyújtott szolgáltatások kategória a fentiektől eltérő, más vállalatoknak nyújtott szolgáltatásokat jelöli; legfőképpen részét a különböző területen végzett tanácsadói szolgáltatások képezik, de ide tartoznak ugyanakkor a reklámügynökségek, takarító és karbantartó cégek, valamint a kutatás-fejlesztés területén tevékenykedő vállalatok is;
- egyéb szolgáltatások: a fentebb felsorolt területeken kívül minden más szolgáltatást tartalmaz; ezen kategória legjelentősebb részét a közszolgáltatásban tevékenykedő vállalatok teszik ki.

A vállalatok számszerű megoszlását a fent vázolt hét szolgáltató ágazat között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti, ahol kiemelő a különböző tanácsadással foglalkozó vállalkozások számbeli dominanciája.

33. ábra. A szolgáltató szektor vállalatainak megoszlása az egyes alágazatok között

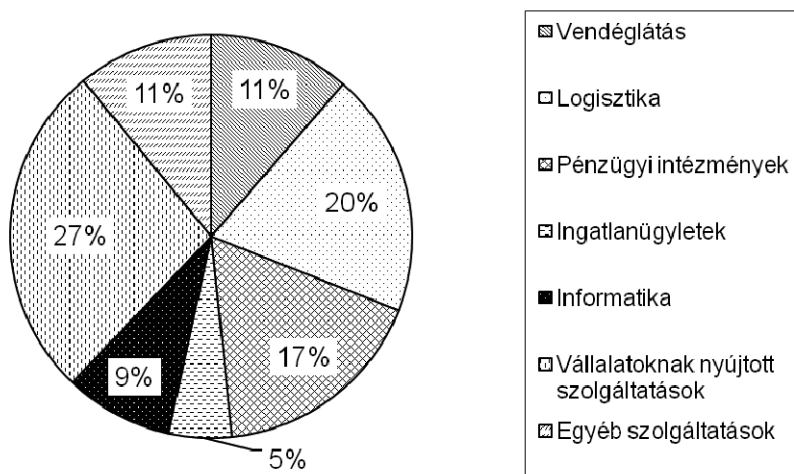

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Vendéglátás	874	8,36%	1
Logisztika	1 731	16,56%	3
Pénzügyi intézmények	315	3,01%	3
Ingatlanügyletek	1 257	12,02%	0
Informatika	1 054	10,08%	1
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	4 014	38,39%	4
Egyéb szolgáltatások	1 210	11,57%	3
ÖSSZESEN	10 455	100%	15

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az alkalmazott munkaerő számszerű megoszlását tekintve továbbra is a tanácsadással foglalkozó vállalatok foglalják el a vezető helyet, ez a fölény azonban már kevésbé hangsúlyos a vállalatok számszerű megoszlásánál tapasztaltakhoz viszonyítva. A bejelentett alkalmazottak megoszlására vonatkozó adatokat a szolgáltató szektor ágazatai között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti.

34. ábra. Alkalmazottak megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

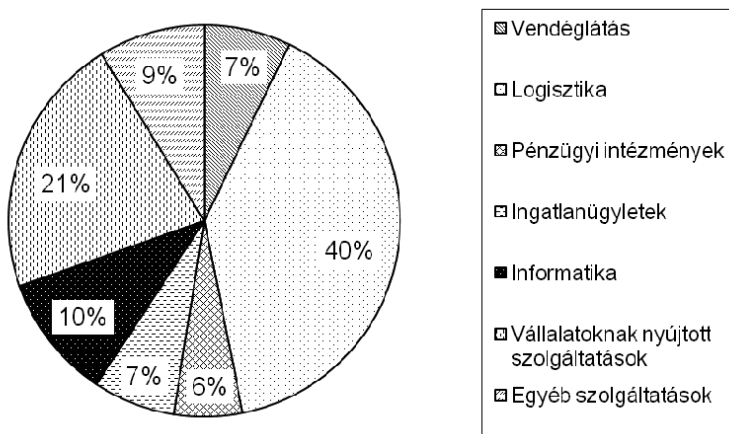

	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Vendéglátás	5 103	11,37%	5,84
Logisztika	8 799	19,61%	5,08
Pénzügyi intézmények	7 801	17,38%	24,77
Ingatlanügyletek	2 276	5,07%	1,81
Informatika	3 895	8,68%	3,70
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	12 093	26,94%	3,01
Egyéb szolgáltatások	4 914	10,95%	4,06
ÖSSZESEN/ÁTLAG	44 881	100%	4,29

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

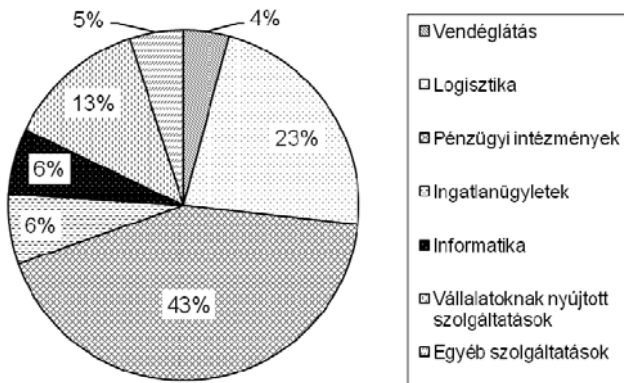
A szolgáltató szektor bevételeinek elemzése során fontos elkülöníteni az üzleti forgalmat, valamint a teljes bevétel kategóriáit, hiszen a pénzügyi intézmények jórészt pénzügyi bevételeket realizálnak, amely csak a teljes bevétel részét képezi, az üzleti forgalmét viszont nem. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi két grafikon és táblázat szemléltetik.

35. ábra. Az üzleti forgalom megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

36. ábra. A teljes bevétel megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

12. táblázat. Az üzleti forgalom és a teljes árbevétel aggregált, valamint egy vállalatra jutó értékei a szolgáltató szektor alágazatai szerint

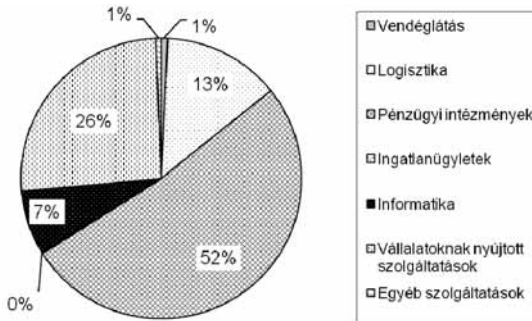
	Üzleti forgalom (ezer RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (ezer RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Vendéglátás	295 032	337 565	321 009	367 287
Logisztika	1 636 083	945 167	1 736 080	1 002 935
Pénzügyi intézmények	232 687	738 689	3 300 668	10 478 311
Ingatlanügyletek	279 779	222 577	494 072	393 056
Informatika	424 759	402 998	468 767	444 751
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	890 328	221 806	995 996	248 130
Egyéb szolgáltatások	362 219	299 355	382 152	315 828
ÖSSZESEN/ÁTLAG	4 120 887	394 155	7 698 744	736 370

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektorban a megtermelt bruttó profit tekintetében az abszolút számokat tekintve a pénzügyi intézmények magasan vezetik a listát, a szektorban összesen létrejött bruttó profit mennyiségének több, mint felét ezen vállalatok adják. Árbevétel arányos te-

kintetben azonban a tanácsadó cégeket is magába foglaló „vállalatoknak nyújtott szolgáltatások” kategória a többi ágazatnál jóval magasabb hozamot realizál. A szolgáltató szektorban megtermelt bruttó profit ágazatok közti megoszlását szemlélteti az alábbi grafikon.

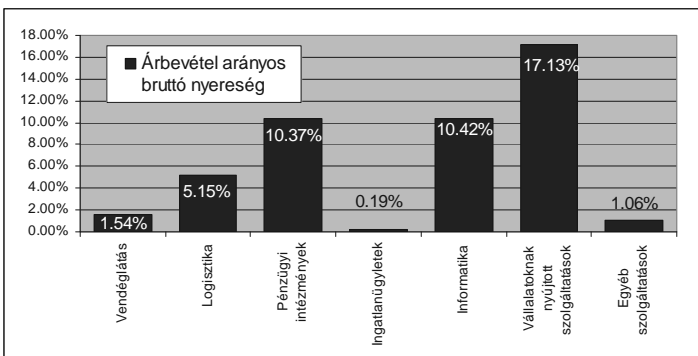
37. ábra. A szolgáltató szektor bruttó profitjának megoszlása az egyes alágazatok között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektor egyes ágazataiban képződött bruttó profit árbevételhez viszonyított százalékos arányát szemlélteti az alábbi grafikon.

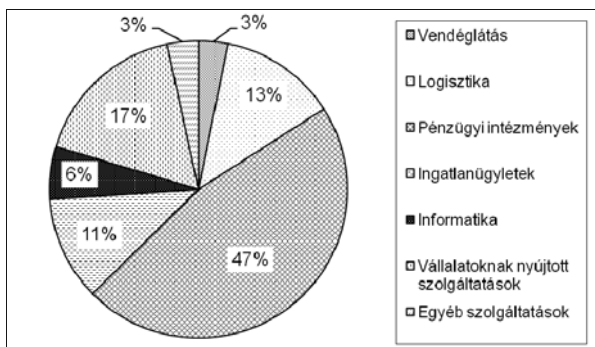
38. ábra. Árbevétel-arányos bruttó profit szolgáltató alágazatonként

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó megoszlása a szolgáltató szektor egyes ágazatai között nagyrészt a bruttó profit megoszlásához hasonlóan alakul, amint azt az alábbi grafikon is szemlélteti.

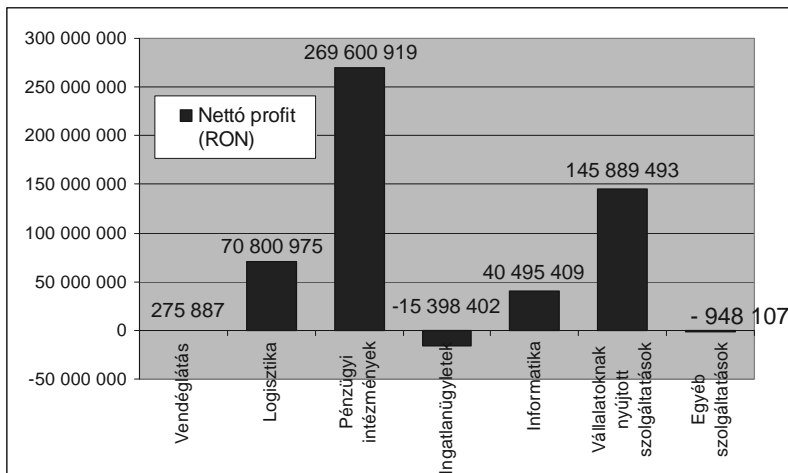
39. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

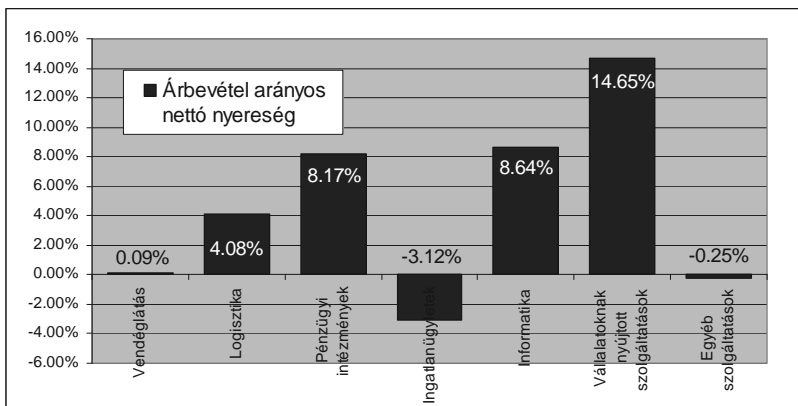
A legnagyobb mennyiségű befizetett nyereségadót továbbra is a pénzügyi intézmények szolgáltatják, ami az ágazatban megtermelt bruttó profit nagyságának is köszönhető. A nyereségadó befizetése után fennmaradó nettó profit tekintetében két ágazat is negatív eredményt ér el aggregált szinten. A nettó profit ágazati nagyságára, valamint az ágazati átlagos árbevétel arányos nagyságára vonatkozó adatokat az alábbi két grafikon szemlélteti.

40. ábra. A nettó profit állomány értékei a szolgáltató szektor alágazataiban

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

41. ábra. Átlagos árbevétel-arányos nettó profit szolgáltató alágazatonként

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektor eladósodottságára vonatkozóan a szektor teljes adósságállománya valamivel több, mint 4,5 milliárd RON. A

szolgáltató szektor adósságállományból a legnagyobb részarányt az ingatlanügyletek lebonyolításával foglalkozó vállalkozások tudhatják magukénak. Ha az előző alfejezetekhez hasonlóan a negatív saját tőkéjű vállalatokat kiszűrjük, megkaphatjuk a nem 100%-ban eladósodott vállalatokra vonatkozó idegen tőke arányt, amelyet az alábbi táblázat szemléltet.

13. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok átlagos idegen tőke aránya, a szolgáltató szektor alágazatai szerint

	Idegen tőke aránya
Vendéglátás	58.76%
Logisztika	58.07%
Pénzügyi intézmények	33.48%
Ingtatlanügyletek	48.59%
Informatika	42.04%
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	41.14%
Egyéb szolgáltatások	45.68%
ÁTLAGOSAN	45,89%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

III.4.3. A gazdasági-pénzügyi válság hatása a szolgáltatási szektorra

Az ágazat fontosabb fejleményei közé tartozik, hogy a kiszervezésekre szakosodott cégek egyre inkább a vidéki városokat választják pl. call centerek létrehozására Bukaresttel szemben elsősorban az alacsonyabb bérleti díjak és munkabérek miatt. A gazdasági válság természetesen tovább erősíti ezt a tendenciát. A kiszervezések első számú célpontját az egyetemi központok jelentik, melyek közé tartozik Kolozsvár is. Egyes becslések szerint a kiszervezési (outsourcing) piac a válság ellenére 30%-al fog növekedni 2010-ig. Egy nemrég közzétett KPMG tanulmány Kolozsvárt behelyezi a 31 világszinten legvonzóbb kiszervezési központok toplistájába.

A pénzügyi válság továbbra is kihat a kolozsvári vendéglátóiparra. Sok esetben a helyi szállodák ez év első negyedévében 50%-os visszaesést is tapasztaltak a kihasználtsági mutatókban a tavalyi év első negyedévéhez képest. Szakemberek becslései szerint a kolozsvári szállodapiac 25 millió. euró értékre eshet vissza, ami 17%-os visszaesést jelent 2008-hoz viszonyítva⁴.

Ebben az évben a kolozsvári szállodák átlagos kihasználtsági aránya 30% és 65% között volt. A kolozsvári vendéglátóipar különösen érzékeny az üzleti ciklusokra, hiszen turizmusának 90%-át az üzleti turizmus szolgáltatja. A legfontosabb helyi szállodák tervezett költségvetésében több mint 10%-os bevétel-csökkenéseket foglaltak bele a tavalyi évhez képest.

A fenti egyértelmű negatív fejlemények ellenére, Kolozsvár vendéglátó-ipari beruházásai korántsem álltak le teljesen. A válság ellenére 2009-ben két négycsillagos szállodát is sikerült átadni, valamint az év végéig még egy további is átadásra kerül. Ezen szállodák felépítése több mint 30 millió eurós beruházás, amely jelentős tőkeinjekció válságidőkben.

A bankszektor Kolozsváron is, akárcsak a világ szinte bármely részén, igencsak megérezte a pénzügyi válság hatásait. A legfontosabb tényezők, amelyek a kolozsvári bankok nyereségességét és likviditását jelentősen rontották, a következők:

- az anyabankoktól érkező likviditás és bankcsoporton belüli hitelezés visszaszorulása;
- a vállalatoknak nyújtott rossz minőségű hitelek megszaporodása;
- a meghitelezett magánszemélyek fizetéseképtelensége;
- a bankok tulajdonába jutott zálog-ingatlanok értékvesztése;
- a bankok tőkepiaci értékének (kapitalizációjának) drasztikus csökkenése;
- a deviza alapú hitelek „bedőlése” a román lej hirtelen leértékelődései következtében.

Egyedül 2008 októberében a hátralékos devizahitelek értéke 58%-al növekedett a 3,15 millió eurós szeptemberi szintről a 31,99 millióra októberben. Mindazonáltal Kolozs megye örvendetes mó-

⁴ <http://www.finzoom.ro/Info/art/FinacialNews/>

don a hitelhátralékok szempontjából utolsó helyeken áll, a hátralékos hitelek még 2009 júniusában is csupán 1,77%-át tették ki a teljes hitelállománynak.⁵

A kereskedelmi bankok piaci értéke (kapitalizációja) is jelentősen csökkent főleg 2008 folyamán, a reálgazdasági válságot jelentősen megelőzve. A legnagyobb kolozsvári alapítású kereskedelmi bank, a Banca Transilvania piaci értékének mintegy kétharmadát elveszítette 2007 júliusa és 2009 januárja között. Szerencsére 2009 folyamán a bank részvényei értéküknek felét már visszanyerték. 2009-ben egyébként a többi, romániai kereskedelmi bank és pénzügyi befektetési társaság értékpapírjainak árfolyama már a stabilizáció jeleit mutatja.

A pénzügyi szolgáltatások között a biztosítási ágazat is megérezte a gazdasági-pénzügyi válság hatásait. Kolozsváron, amely a második helyet foglalja el továbbra is a biztosítási szerződések összértéke alapján Bukarest mögött, a legfrissebb, 2008-as adatok szerint a tavaly összesen 86,6 millió euró értékben kötöttek biztosításokat, az egy főre eső éves átlagos biztosítási díj pedig 127 euró volt, ami magasabb, mint a 110 eurós országos átlag.⁶ A válság különböző mértékben érintette az egyes biztosítási fajtákat: míg a természetes személyek által kötött biztosítások értéke csak kis mértékben csökkent, addig a jogi személyek által kötött biztosítások nagyobb mértékben estek vissza, a szállítmány- és szállítóeszköz-biztosítások egyes esetekben akár 90%-al is csökkentek a tavalyhoz képest. Paradox jelenségnek tartják a szakértők azt a tény is, hogy miközben a balesetek száma csökkenő trendet mutat, a kártérítési igények összértéke növekszik, amit feltehetően a sokasodó biztosítási csalások tudnak megmagyarázni.

5 <http://www.ziuadecj.ro/action/article?ID=29861>

6 United Nations Conference on Trade and Development

III.5. Külföldi tőke, külkereskedelem, ingatlanpiac

III.5.1. Külföldi közvetlen befektetések Kolozsváron

A gazdasági fejlődés motorját a közvetlen befektetések adják azon belül is a külföldi beruházások, amelyek jelentős technológia- és szaktudás- (know-how) transzfert testesítenek meg. Külföldi közvetlen befektetés alatt az UNCTAD⁷ definíciója értelmében az olyan határokon átívelő tőkelekötést értjük, amelynek célja hosszú távú érdekelttség megszerzése és fenntartása egy adott vállalkozásban, és amelynek nyomán a befektető a törzstőke legalább 10%-át birtokolja.

A 2007–2008-as évben a Kolozsvár metropoliszövezet rendkívül dinamikus fejlődött, az új befektetési lehetőségek lehetővé tették mind a létező vállalkozások fejlődését mind új vállalkozások létrejöttét, amelyek multiplikatív hatásokat fejtettek ki a munkahelyteremtés valamint a költségvetési bevételek növelése szempontjából.

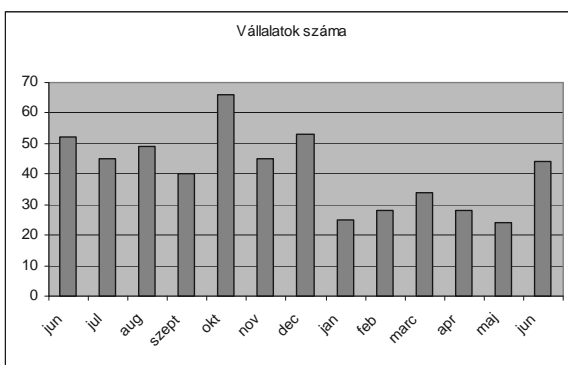
Amint azt az előbbi alfejezetekben részletes példákkal is szemlélítettük, Kolozsvár romániai szinten az élbolyba tartozik a közvetlen külföldi tőkebeáramlás tekintetében. A külföldi tőke beáramlása különösen a 2004-es helyhatósági választásokat követően indult robbanásszerű növekedésnek miután a Kolozsvárt több mint tíz évig uralmában tartó, idegen tőke - ellenes „Funar-korszak” véget ért. A Kolozs megyei kereskedelmi cégjegyzék 2005 végén Kolozs megyében 4173 külföldi tőkével rendelkező vállalkozást tartott nyilván.

Az ipar, kereskedelem és szolgáltatásokról szóló alfejezetekben bemutatott legjelentősebb beruházások és felvásárlások javarészt a 2004 óta eltelt időszakban valósultak meg. A Monocle nemzetközi üzleti magazin 2008-ban készített világméretű felmérésében Kolozsvárt az első öt, legnagyobb növekedési potenciállal rendelkező városok közé sorolta. Az Informationweek információtechnológiai magazin pedig ugyancsak 2008-ban az „új technopolisként” emlegette Kolozsvárt és annak közvetlen környezetét éppen az ideáramló, elsősorban kutatás-fejlesztésre irányuló külföldi befektetett tőkének köszönhetően.

7 <http://www.citynews.ro/cluj/eveniment-29/exporturile-continua-trendul-ascendent-la-cluj-54894/>.

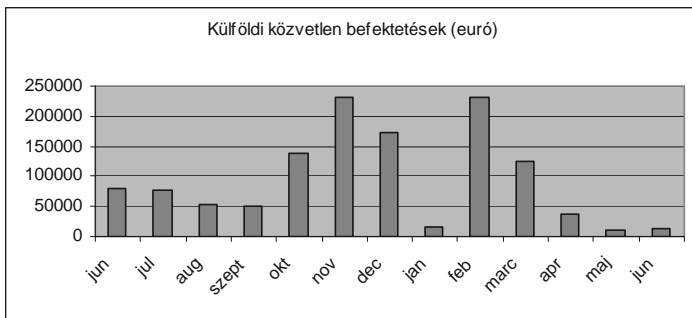
Amint az alábbi ábrákból is kitűnik, a jelenlegi gazdasági-pénzügyi válság a Kolozs megyébe irányuló közvetlen külföldi a működőtőke beáramlásának csökkenését eredményezte, bár ez a csökkenés meglehetősen hullámzó az egyes hónapok között. A külföldi befektetéseknek kulcsfontosságú szerepük van a folyó fizetési mérleg kiegyensúlyozásában ezért is aggasztó tény, hogy a megyei külföldi tőkebeáramlás mintegy az egyharmadára esett vissza az elmúlt év azonos időszakához képest (46.ábra).

42. ábra. Kolozs megyében 2008. június–2009. június között bejegyzett, külföldi tőkével is rendelkező vállalatok száma

Forrás: saját ábrázolás az Országos Kereskedelmi Cégjegyzék adatai alapján

43. ábra. A Kolozs megyei vállalatokba irányuló külföldi tőke 2008. június–2009. június között

Forrás: saját ábrázolás az Országos Kereskedelmi Cégjegyzék adatai alapján

III.5.2. A kolozsvári vállalatok külkereskedelmi tevékenysége

A kolozsvári vállalatok külkereskedelmi tevékenységére vonatkozóan nem álltak rendelkezésünkre közvetlen adatok a korábbi fejezetekben felhasznált adatbázisból, ezért a legfrissebb, megyei szintű adatsorokat használtuk fel. A következő három ábra mindegyike 2008 márciusa és 2009 márciusa között mutatja az összes export, import és a teljes külkereskedelmi egyenleg alakulását Kolozs megyében. Hangsúlyozzuk, hogy ez az egyenleg valamivel szűkebb a folyó fizetési mérlegnél, hiszen nem tartalmazza a jövedelemtranszfereteket, egyoldalú átutalásokat és a turisztikai célú pénzáramlásokat.

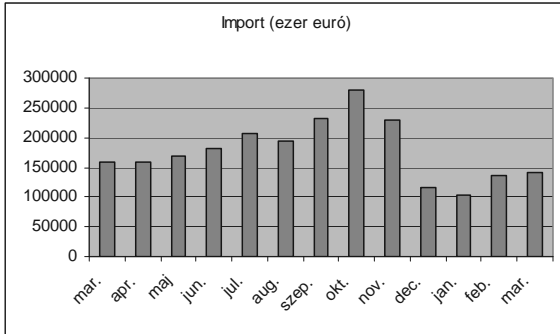
44. ábra. Kolozs megye exportja 2008. március–2009. március között

Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

Az ábrákon jól látható az export és import együttmozgása (kointegrációja) amely nemzetközi szinten jól ismert jelenség. A hatását 2008 őszen éreztetni kezdő pénzügyi-gazdasági válság mintegy egyszerre, a novemberi és decemberi hónapok között fejtette ki hatását, azóta mindkét mutató értéke felfele ível.

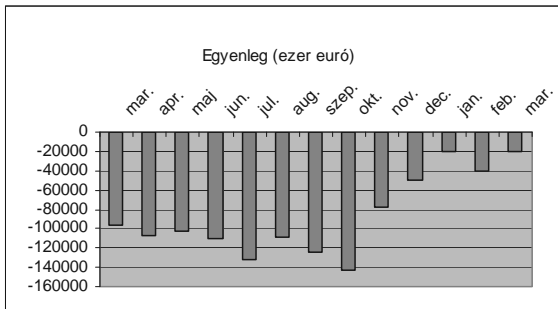
45. ábra. Kolozs megye importja 2008. március–2009. március között

Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

Kolozs megye külkereskedelmi egyenlege, hasonlóan az egész ország folyó fizetési mérlegéhez, deficitese, azonban a deficit mértéke 2009 márciusáig csökkenő trendet mutatott, melynek magyarázata, hogy a válság következtében elsősorban az áruimportok összértéke csökkent, miközben az exportok értéke is csökkent, de nem olyan jelentős mértékben. A Kolozs megyei kereskedelmi- és iparkamara legfrissebb sajtóközleményei szerint az utóbbi hónapok tendenciája szerint növekvő export elsősorban a technológiai exportoknak köszönhető melyek mögött a Nokia és az Emerson üzemek állnak. Vélhetően a gazdasági válság elmúlásával az exportok növekvő tendenciája erősödni fog.

46. ábra. Kolozs megye külkereskedelmi mérlege 2008. március–2009. március között

Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

3.5.3 A kolozsvári ingatlanpiac jelene és jövője

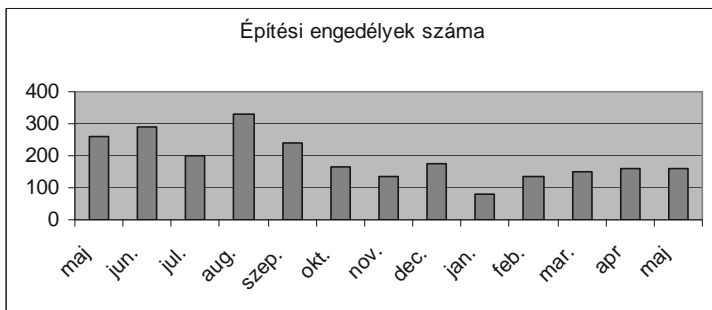
Kolozsvár ingatlanpiaca az egyik leggyorsabban növekvő piac volt Romániában, amely egyrészt az 1992–93-as hírhedt Caritas pilótajáték, másrészt a tanulmányi ciklusonként több mint 100 000 egyetemi hallgató lakbérleti igényei következtében exponenciálisan növekvő ingatlanárak spekulatív árbuborékát hozta létre, olyan ingatlanközvetítők megjelenésével, mint a RE/MAX Premier (USA), amely sok mutató tekintetében a világ legnagyobb ingatlanügynöksége. A 2008–2009-es válság a pénzügyi szektor mellett az ingatlanpiacot érintette a leghamarabb és a legerősebb mértékben, az ingatlanárak Kolozsváron és környékén mindenütt csaknem 30%-ot zuhantak 2008 nyarától 2009 nyaráig, és számos kisebb ingatlanügynökség csődöt jelentett. Az áresés differenciáltan hatott az ingatlanpiac különböző szeleteire: míg a rendszerváltás előtt épült panellakások ára drasztikusabban addig az újabb, 2000 után épült tömblakások ára kevésbé csökkent. A kertés házak illetve az ingatlanpiac felső szegmensén elhelyezkedő luxusvillák iránti kereslet csaknem teljes egészében megszűnt.

A kolozsvári ingatlanfejlesztések, Bukaresthez és más romániai nagyvárosokhoz hasonlóan jellemzően a város periférikus területeit célozták meg. A 2000-es évtől kezdődően a Tordai út környékén és a Györgyfalvi lakónegyed dél-keleti szélén indultak meg a lakásépítkezések. Második fázisban az ingatlanfejlesztők közötti erősödő verseny és a magas telekárak következtében a fejlesztések fő célpontjává a Kolozsvárral szomszédos községek illetve a város és e községek közötti területek váltak. Kolozsvár esetében a legnagyobb ingatlanberuházások Szászfeneszen történtek, majd Kisbács, Kajántó és Apahida területén.

Az ingatlanpiaci kereslet alakulására vonatkozó várakozások a jelen időszakban meglehetősen bizonytalanok és ellentmondásosak: egyfelől a romániai makrogazdaság egyelőre nem mutatja a válságból való kilábalás jeleit, a lakáshitelekhez tartozó törlesztőrészeket egyre többen nem tudják fizetni, egyes lakásokat árverezéseken próbálnak a bankok értékesíteni és az eladók egyre többet hajlandóak leengedni az árból csakhogy minél gyorsabban készpénzhez juthassanak. Ezek a tényezők az ingatlanberuházások további visszaszorulását, az ingatlanok to-

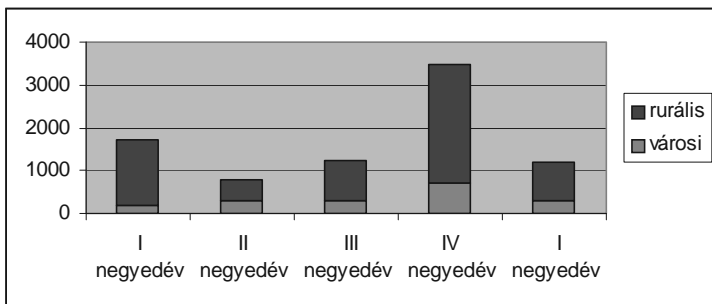
vábbi értékvesztését determinálják. Másfelől azonban egyes kereslet-élénkítő tényezők is kifejtik hatásukat, melyek közül kiemelkedik a 2009 júliusában bevezetett „Első otthon” program amely állami garanciával ellátott lakásvásárlási támogatást jelent 60 000 eurós felső értékhatárral, egy országos szinten egy milliárd eurós garantiási alap erejéig. A program elindulása óta eltelt két hónapban az ingatlanárak stabilizálódni látszanak, azonban az új ingatlanfejlesztők számára ez az intézkedés sem hozta meg a várva várt eredményt, hiszen az Első lakás program keretében megkötött lakásvásárlási előszerződések 80%-a régi ingatlanokra kötött.

47. ábra. A Kolozs megyében kiadott építési engedélyek száma 2008. május–2009. május között

Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

48. ábra. A befejezett lakások száma 2008-ban és 2009 első negyedévében

Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

A fenti ábrákon is igen jól látszik a Kolozs megyei ingatlanfejlesztési tevékenység visszaesése a 2009-es évben mind az újonnan kibocsátott építkezési engedélyek, mind a befejezett lakások számának alakulásán.

Ami a közeljövőt illeti, a város szélén két nagy tervezési fázisban levő lakónegyed várja a válságból való kilábalást és ezáltal a finanszírozási problémák megoldását: a Lomb lakónegyed a város északi szélén valamint az Ifjúság lakónegyed a város északkeleti szélén, melyek együtt több mint 10 000 új lakás átadását tervezik, külön-külön kb. fél milliárd eurós beruházások következtében.

Összefoglalás

Jelen tanulmányban a Kolozsvár metropoliszövezet vállalati szférájának gazdasági helyzetéről igyekeztünk átfogó képet adni.

Az elemzésünk elvégzésének időszaka egy meglehetősen turbulens korszak, hiszen Kolozsváron is, akárcsak a világ bármely részén a gazdasági-pénzügyi válság igen erőteljesen érezteti hatását és számos téren változásokat hozott a válság előtti időszakokhoz képest. A megbízható nagyságú és adatminőségű adatbázisok mindig egy-két év késéssel születnek meg, az általunk feldolgozott adatbázis is a 2007. decemberi állapotokat tükrözi.

A tanulmány első fejezetében egy általános bevezetőben tárgyaljuk a kolozsvári vállalati szféra fejlődéstörténetének néhány mérföldkövét és legfőbb jellegzetességeit. A vállalati szféra méret szerinti megoszlásának tekintetében a mikroállakozások erőteljes túlsúlyát tapasztaljuk, viszont a nyereségességi mutatók (üzleti forgalom, bruttó- és nettó profit) alapján már kiegyensúlyozott helyzetképet kapunk a különböző méretű vállalatok között. Az egyes tevékenységi területek (ágazatok) tekintetében a szolgáltatási és kereskedelmi szektorok dominálnak, harmadik helyen az ipar található, azon belül is hangsúlyosan a kutatás-fejlesztési és csúcstechnológiai tevékenységek. A mezőgazdasági ágazat hozzájárulása elemzősző ezért ennek részletes elemzésétől eltekintettünk.

A tanulmány további fejezetei az ipari, kereskedelmi és szolgáltatási szektort veszik górcső alá. Az ipari tevékenységeken belül az építőipar foglalja el az első helyet mind az alkalmazottak száma, mind a nyereségességi mutatók tekintetében. Nem szabad viszont megfeledkezni arról sem, hogy az azóta bekövetkezett gazdasági-pénzügyi válság is a legérzékenyebben ezt az ágazatot érintette, ami annál súlyosabb, mivel ebben az ágazatban jellemző a nagyfokú eladósodottsági ráta is. A válság minden negatív kihatása ellenére az ipari tevékenység visszaesése az építőipart leszámítva nem katasztrofális, a megye exportját továbbra is valamelyest szinten tartják az ipari parkokban előállított magas hozzáadott értékű termékek.

A kereskedelmi szektoron belül a nagy- és kiskereskedelem közel azonos súllyal van képviselve, az autókerekedelem ezeknél kisebb szeletet tesz ki. A nyereségességi mutatókat abszolút számok-

ban a nagykereskedelem vezet, míg a relatív, árbevétel-arányos nyereségmutatók az autókereskedelmet részesítik előnyben (a válság előtti adatok tükrében). A kereskedelmi vállalatok nagyobb mértékben vannak eladósodva, mint az ipari vállalatok, a nem 100%-ban eladósodott kereskedelmi vállalatok idegen tőke aránya ugyanakkor átlagosan 60% körül mozog, ami szintén magasabb az ipari átlagnál. A kereskedelmi szektorok között a nagy- és kiskereskedelem alig, míg az autókereskedelem jelentősen megérezte a válság hatásait. Az autóárak legalább 30%-al csökkentek a válság beköszönte óta, aminek tovagyűrűző hatásai vannak a banki-pénzügyi szférában is, hiszen az autóeladások csökkenése maga után vonta a lízingszerződések drasztikus csökkenését is.

A szolgáltató szektor elsősorban a vállalatoknak nyújtott szolgáltatásokra (pl. outsourcing), a logisztikai vállalatokra, a banki-pénzügyi vállalatokra és a vendéglátásra támaszkodik. Az alágazatok között az egyes pénzügyi mutatók differenciált képet festenek: az árbevétel tekintetében a logisztika dominál, míg a nyereségességi mutatók abszolút értékeinek tekintetében a pénzügyi intézmények vezetnek magasan a listát, a szektorban összesen létrejött bruttó profit mennyiségének több, mint felét ezen vállalatok adják. Árbevétel-arányos tekintetben azonban a tanácsadó cégeket is magába foglaló „vállalatoknak nyújtott szolgáltatások” kategória a többi ágazatnál jóval magasabb hozamot realizál. A válság hatásai elsősorban a banki-pénzügyi szférát érintették, de a vendéglátóipar specifikus mutatói is lefele irányuló trendet mutatnak.

Az utolsó alfejezetekben külön elemeztük a külföldi tőkebeáramlást, a külkereskedelmi tevékenységet és az ingatlanpiac helyzetét. A válság beköszönte óta eltelt évben meglehetősen hullámzóan, de átlagosan csökkent a külföldi tőkével létrehozott vállalkozások száma, csakúgy, mint a jegyzett tőke nagysága. A külkereskedelmi tevékenység is visszaszorult, de a belső fogyasztás erőteljes visszaesése miatt ez az importot érintette nagyobb mértékben, amelynek eredménye, hogy a külkereskedelmi mérleg egyenlegének deficitje csökkent. A válság hatása talán sehol nem annyira látványos, mint az ingatlanpiac terén. A drasztikusan lecsökkent lakásárak és a többségében félbemaradt építkezések ellenére középtávon az ingatlanok iránti kereslet növekedése várható, hiszen

az elsősorban egyetemi hallgatók által támasztott kereslet továbbra is mozgatórugója ennek a piacnak.

Összességében a tanulmány alapján úgy ítéljük meg, hogy a válság minden ágazatra kiterjedő negatív hatásai ellenére azok a tényezők, amelyek Kolozsvár látványos fejlődése mögött álltak az elmúlt évtizedekben, továbbra is léteznek és garantálhatják a város és az azt körülvevő metropoliszövezet fellendülését: az országos és nemzetközi szinten jelentős hallgatói állomány, a magasan képzett viszonylag olcsó munkaerő, a Budapest és Bukarest közötti térség középpontjában való elhelyezkedés, csak hogy a legfontosabbakat említsük.